

³ Wakamik Wapômbênj lôk Anyô Bêj Yisu Kilisi nênmê iniñ wapôm lôk labali êndênj môlô.

Pol hanañ lamavi hadênj Wapômbênj

⁴ Wapômbênj hêv anênj wapôm hadênj môlô hathak Yisu Kilisi. Ba intu yahanañ yalenj mavi lôbôlônj hadênj yani hathak môlô. ⁵⁻⁶ Yani lêk havatho Yisu anênj abô loñ lôklokwanj hamiñ môlô ba môlô ôêvhaviñ ba Wapômbênj lêk hanjasô nôm mavi halôk môlô kapôlômim ba hayô siñ hatôm auk mavi lôk abô mavi. ⁷ Aênj ba môlô ma avômalô ôpôviñ alalôaniñ Anyô Bêj Yisu Kilisi anênj waklavônj endelêm ek injiki thô ba intu môlô miñ ôêv yak hathak wapôm la ami. ⁸⁻⁹ *Yani halam môlô ek numbitak Nakaduñ Yisu Kilisi, alalôaniñ Anyô Bêj anênj avômalô môlô lôk malêla takatu ba hanañ ma hatôm indum. Ba intu yani tem embatho môlô loñ endeba anênj dañ ek miñ môlônim abô la ênjêk êndênj alalôaniñ Anyô Bêj Yisu Kilisi anênj waklavônj ami.

Avômalô êvhaviñ êkôki

¹⁰⁻¹² *Aiyañ thêlô, Kaloe anênj avômalô doho enañ hadênj ya nena môlô intu ôkôkam ba tomtom onañ nena, “Yêlô ma Pol anênj” ma vi enañ nena, “Apolo anênj” ma vi enañ nena, “Sipas anênj” ma vi ma “Kilisi anênj”. Ba intu aiyañ thêlô, hathak Yisu Kilisi anênj athênj ma yalenj hik ya nena miñ nombak am vose ami ek nobaloñ auk lôk kapôlômim dorjtom iyom.

¹³ Aisê. Hatôm nombak Kilisi vose ni nenanena e? Mena ik ya Pol hathak alovalañsiñ ek môlô e? Mena môlô uthik ñañ hathak Pol anênj athênj e? ¹⁴ *Yahathik Klispus lo Gaius iyom ma miñ yahathik anyôla haviñ ami ba

* 1:8-9: 1Te 3:13; 5:23; 5:24; 1Jon 1:3 * 1:10-12: Ap 18:24-28; 1Ko 3:4; Plp 2:2
* 1:14: Ap 18:8; Lom 16:23

intu yalenmavi anôḡ hadêḡ Wapômbêḡ ¹⁵ ek môlô te miḡ hatôm enaḡ nena yahathik môlô hathak yenaḡ athêḡ ami. ¹⁶ *Bôk yahathik Stepanas anêḡ avômalô doho. Ma injo betha bôk yahathik avômalô vi haviḡ la. ¹⁷ Odaḡô! Kilisi hêv ya ba yahalêm ek yanaḡ Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi ma miḡ hêv ya ek yasik avômalô ami. Yahadô yambuliḡ Kilisi anêḡ alovalaḡaḡsiḡ imbitak êtôm nôḡ oyaḡ. Ba intu miḡ yahananḡ anêḡ Abô Mavi êḡ ek yandôk thêlô leḡiḡ êtôm ḡê lôk auk bêḡ ethak idum ami.

ḡê lôk auk bêḡ miḡ hêv ya sa ami

¹⁸ *Ma avômalô takatu ba esopa loḡôndê ḡama elanḡ abô hathak alovalaḡaḡsiḡ êḡ ba esoḡ nena abô molo. Ma doḡtom alalô takatu ba Wapômbêḡ hêv bulubiḡ ayala nena nôḡ êḡ ma Wapômbêḡ anêḡ lôklokwaḡ. ¹⁹ *Hatôm bôk eto nena,
“Tem yambuliḡ ḡê lôk auk bêḡ iniḡ auk
ma tem yambak iniḡ auk takêḡ pesa ba imbitak êtôm nôḡ
oyaḡ.”

Aisaia 29:14

²⁰ *Ma ḡê lôk auk bêḡ lôk ḡê ethak lôḡ bêḡ lôk kêdôḡwaga takatu ba evaloḡ kapyra auk bêḡ bôlôḡ êntêk, thêlô aisê? Wapômbêḡ hik thô nena auk bêḡ takêḡ habitak auk molo. ²¹ *Wapômbêḡ ma anyô auk mavi ba hadô ek avômalô neyala yani esak auk luvôḡiḡ. Aêḡ ba hawa abô molo ek nêḡ vi atu ba êvhaviḡ bulubiḡ. ²² Ma avômalô Israeḡ leḡiḡhaviḡ nêḡê lavôḡiḡ ek nêḡnêḡmimbiḡ. Ma Glik êbôlêm auk lôḡ bêḡ ek nêḡnêḡmimbiḡ. ²³ *Ma doḡtom yêlô anaḡ bêḡ nena Kilisi hama hathak alovalaḡaḡsiḡ. Auk êḡ habuliḡ avômalô Israeḡ ba intu êpôlik. Ma ḡê loḡ

* 1:16: 1Ko 16:15 * 1:18: Lom 1:16 * 1:19: Ais 29:14 * 1:20: Jop
12:17; Ais 19:12; 33:18; 44:25 * 1:21: Mat 11:25 * 1:23: Lom 9:32; 1Ko
2:14

buyaŋ elarŋô nena auk êŋ ma auk molo. ²⁴⁻²⁵*Wapômbêŋ anêŋ auk molo êŋ ma auk bêŋ ek ŋê pik iniŋ auk. Ma Wapômbêŋ anêŋ pulusik ma lôklokwaŋ bêŋ ek ŋê pik iniŋ. Ba intu avômalô Isael lo Glik ma avômalô loŋ buyaŋ takatu ba Wapômbêŋ halam i ma eyala nena Kilisi ma Wapômbêŋ anêŋ lôklokwaŋ lôk anêŋ auk bêŋ.

²⁶*Aiyaŋ thêlô, môlô lemimimbi esak sêbôk atu ba elam môlô. Avômalô lôkthô miŋ êyê môlô bêŋ anôŋ nena ŋê lôk auk bêŋ mena anyô lôkmaŋgiŋ mena anyô lôk athêŋ bêŋ te ami. Mi. ²⁷Wapômbêŋ hawa auk molo anêŋ pik ek nêŋ mama êndêŋ ŋê lôk auk bêŋ ma hawa nômkama pik takatu ba pulusikna ek nêŋ mama êndêŋ ŋê lôklokwaŋ. ²⁸ŋê takatu ba avômalô êyê hatôm yavoyav lôk nôŋ ôvathek lôk nôŋ oyaŋ lomaloma pik êntêk intu yani halam ek nêŋ auk bôlôŋ êntêk vê esak, ²⁹*ek anyô late miŋ hatôm êmbôi imiŋ Wapômbêŋ ma ami. ³⁰*Ma môlô ma Wapômbêŋ da hadum ba lêk ômô haviŋ Yisu Kilisi. Yani habitak hatôm Wapômbêŋ anêŋ auk atu ba hêv ek nêŋ alalô sa ek nêŋ kambom vuli lôk hapole alalô vê hêk kambom anêŋ ba lêk abitak thêthôn lôk mathêŋ hamiŋ Wapômbêŋ ma. ³¹Ba intu eto nena,
“Opalêla takatu ba êbôi ma nêmbôi esak Wapômbêŋ
iyom.” *Jelemaia 9:24*

2

Pol hêv auk hadêŋ avômalô Kolin

¹Aiyaŋ thêlô, sêbôk atu ba yahayô ek môlô ma yahanan Wapômbêŋ anêŋ abô takatu ba hik thô hadêŋ ya ma miŋ yahanan abô mavi mena auk mavi hatôm ŋê lôk auk iniŋ ami. ²Mi anôŋ. Yahadum ek yanaŋ abô esak Yisu Kilisi

* 1:24-25: Kol 2:3; 2Ko 13:4 * 1:26: Mat 11:25; Jem 2:5 * 1:29: Ep 2:9

* 1:30: Jer 23:5-6

atu ba hama hathak alovalañsiñ iyom. ^{3*}Yahamô havij môle ma ya anyô vau lôk bômko ma yahalowaliñ bêñ anôñ. ^{4*}Ma doñtom Lovak Matherj da hik anêñ lôklokwanj thô ba yahanañ abô ba miñ yahanañ hatôm ñê lôk auk iniñ abô ek yandôk môle lemim ami ⁵ek môle nônêmimbiñ Wapômbêñ anêñ lôkliñyak ma miñ ñê lôk auk iniñ abô ami.

Lovak Matherj hêv auk

⁶⁻⁷Ñê talañ elañô yêlôaniñ abô hatôm auk bêñ. Sêbôk bôlada ma Wapômbêñ havuñ auk nêm alalô bulubiñ ek indum ba alalô nambitak avômalô lôkmañgiñ. Ma yêlôaniñ auk êñ ma miñ hatôm ñê bêñbêñ iniñ auk bôlôñ êntêk ami. Thêlô takêñ tem nêñêm yak. ^{8-9*}Hatôm bôk eto hathak auk êñ nena,

“Wapômbêñ bôk hapesañ nômkama yôv

ek nêm ek avômalô takatu ba leñiñhaviñ yani.

Ma doñtom maleñiñ miñ êyê nôm takêñ

lôk leñôndôñ miñ elañô abô takêñ ami.

Ba intu avômalô êthôn nôm takêñ paliñ.”

Aisaia 64:4

Ñê bêñbêñ bôlôñ êntêk miñ eyala auk êñ ami. Bôk neyala ma tem miñ nijik Anyô Bêñ Lôkmañgiñ êñ vônô esak a ami. ¹⁰⁻¹¹Alalôaniñ dahôlôñiñ da hayala alalôaniñ auk. Ma Wapômbêñ da anêñ dahô hayala anêñ aêñ iyom. Ba intu Lovak Matherj hayala nômkama lôkthô lôk hayê Wapômbêñ anêñ auk anôñ biñ ba lêk hik nômkama lôkthô thô hadêñ alalô.

¹²Wapômbêñ hêv anêñ Lovak Matherj êñ hadêñ alalô ek nayala anêñ wapôm takatu ba hêv hadêñ alalô. Ma miñ hêv auk pik ami. ¹³Auk takêñ ma Lovak Matherj intu hêv hadêñ yêlô ba anañ bêñ lôk adôñ avômalô takatu ba êmô havij Lovak Matherj hathak anêñ auk. Anyôla miñ hadôñ

* 2:3: Ap 18:9; 2Ko 10:1 * 2:4: 1Te 1:5 * 2:8-9: Ais 64:4

yêlô ba anañ abô êñ ami. ¹⁴ Lovak Matheñ hêv avômalô sa ek neyala Wapômbên anêñ auk. Ba opalê atu ba miñ hawa Lovak Matheñ ami hasoñ nena auk êñ ma auk molo ba intu miñ hatôm ititiñ ba eyala auk takatu ba halêm anêñ Wapômbên anêñ Lovak Matheñ ami.

¹⁵⁻¹⁶ * “Ba opalê intu hayala Anyô Bêñ anêñ auk ba tem êndônñ yani? Mi.” *Aisaia 40:13*

Ma ôpatu ba hawa Lovak Matheñ anêñ auk tem ititiñ nômkama lôkthô. Ma ôpatu ba miñ hayala Anyô Bêñ anêñ auk ami tem miñ ititiniñ alalô takatu ba awa Lovak Matheñ anêñ auk ami. Aêñ ba alalô ma awa Kilisi da anêñ auk.

3

Avômalô Kolin evak i vose

¹⁻² *Aiyañ thêlô, sêbôk ma môlô osopa avômalô pik êntêk vejiñgwam ba osopa Kilisi hatôm amena kasek ba miñ oañ nôm thekthek ami. Ba intu yahêv sum hadêñ môlô ba miñ yahanañ abô hatôm ñê bôk ilumbak yôv iniñ abô ami. Ba êntêk unum sum denañ e? ³ *Môlô othak udum hatôm ñê pik ba môlô lemimdañ lôk lemimñaña ⁴ *ma ôdônñ yañ enañ nena, “Yêlô ma Pol anêñ” ma vi enañ, “Yêlô ma Apolo anêñ.” Êñ ma hathak uik unim auk thô nena môlô ma ñê pik.

⁵ *Aêñ ba ya Pol ma opalê? Ma Apolo ma opalê? Yai ma Anyô Bêñ anêñ ñê ku iyom! Yani hêv anyô tomtom da iniñ ku ba hêv yaianiñ ba intu môlô bôk ôêvhaviñ yôv. ⁶ *Yahavatho yañvêk ma Apolo hathak hêv ñañ ma Wapômbên da hadum ba yañvêk êñ halumbak. ⁷ Ba ôpatu ba havatho mena hêv ñañ thai luvi ma nôm oyañ. Ma

* 2:15-16: Ais 40:13 * 3:1-2: Hib 5:12-13; 1Pi 2:2 * 3:3: 1Ko 1:10-11

* 3:4: 1Ko 1:12 * 3:5: Ap 18:24 * 3:6: Ap 18:4-11,27-28

Wapômbêñ iyom intu ba nôñ avanôn. ⁸ *Opalê atu ba havatho mena opalê atu ba hêv ñaṅ, thai idum ku doṅtom ba tem neja vuli êtôm ida iniṅ ku atu idum.

⁹ *Yai adum Wapômbêñ anêñ ku iyom haviṅ i ma môlô ma anêñ unyak lôk anêñ ku kapô. ¹⁰⁻¹¹ *Wapômbêñ hêv wapôm hadêñ ya ba yahabitak anyô lôkmaṅgiṅ ek yandav unyak. Ba yahalav landiṅ. Ma anyô vi etak pam thalôk lôk unyak vôn hayô hamô. Ma miṅ anyôla endav landiṅ yaṅda imbiṅ ami. Yisu Kilisi da intu landiṅ êñ ba bôk hamiṅ yôv. Ba môlô ñê ku tomtom noyabiṅ am katô ek nodav Wapômbêñ anêñ unyak êñ. ¹²⁻¹³ *Waklavôn Idum Abô hayô ma tem injik ñê ku takêñ iniṅ ku sapêñ êlêm yaiṅ. Ma atum tem esaṅ anyô tomtom iniṅ ku ek êñjê nena elav unyak êñ mavi mena kambom. Ba intu uik siṅ hathak gol mena seleva mena valu mavi mena alokwaṅ kapi mena kamuṅ kondaṅ mena sesalik la, ma hêk môlôda. ¹⁴ Ma opalêla takatu ba iniṅ ku elav unyak êñ mavi ma tem neja vuli. ¹⁵ Ma ôpatu ba atum hathaṅ anêñ ku ma tem miṅ enja vuli ami. Ma doṅtom bulubiṅ hamô ba tem nêñ ôpêñ vê êñjêk atum.

Môlôda ma Wapômbêñ anêñ unyak

¹⁶ *Môlô ma Wapômbêñ anêñ unyak mathêñ atu ba yanida hamô kapô. Oyala nôñ êñ mena mi? Ma Wapômbêñ anêñ Lovak Mathêñ hamô môlô kapôlômim. ¹⁷ Môlô ma Wapômbêñ anêñ unyak mathêñ atu ba yanida hamô kapô ba intu loṅ êñ ma mathêñ! Ma ôpatu ba habuliṅ unyak mathêñ êñ ma tem Wapômbêñ imbuliṅ ôpêñ aêñ iyom.

Miṅ nobam anyô vi ami

* 3:8: Mat 16:27 * 3:9: Ep 2:20-22 * 3:10-11: Ais 28:16; 1Pi 2:4-6
 * 3:12-13: 1Ko 4:5 * 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16

Ma wak êñ ma tomtom tem neja iniñ leñiñmavi êñjêk Wapômbên. Aên ba miñ nosa avômalô vi iniñ ku ami.

Avômalô Kolin thêlôda ebam i

⁶ *Aiyañ thêlô, bôk yahanañ hathak yai lôk Apolo ek nê mômô sa ek lemimimbi abô êntêk “Nosopa abô balabuñ atu ba eto,” nena miñ nobam anyôla êmôn ek vi ami. ⁷ *Ma opalê hatak mômô ba ubitak anyô bên? Mômôda unim lôklokwañ ba owa auk e? Mi! Wapôm takên intu hêv hadên mômô. Ma aisê ka obam amda?

⁸ Mômô lêk ubitak ôyô urjlov yôv e? Ma mômô lêk ñê lôkmanñij e? Mena mômô lêk hatôm kiñ e? Kikaknena! Alalô ñê lôk iviyañ ba lêk mômô ubitak kiñ ma tem yêlô aên iyom! ⁹ Nôñgô! Wapômbên hatak yêlô aposel hatôm ñê oyañ ba amiñ piklêvôn ma avômalô lôk añela ititiñ yêlô hatôm ñê kambom takatu ba enañ nena, “Uñgwik thêlô vônô.” ¹⁰ Yêlô ma ñê auk molo hathak Kilisi e? Ma mômô ñê lôk auk bên hathak Kilisi e? Ma yêlô ñê vau ma mômô ñê lôklijak e? Mômô ñê lôk athên bên ma yêlô ñê athên mi e? ¹¹ *Sêbôk aleba lêk ma yêlô ama kisi lôk athakmuniñ ma ik nômkama titip lôk ik yêlô ba epam mayaliv ba yêlôaniñ malak namô mi. ¹² *Ma adum ku hathak bahenñij aleba yêlô lêk vau. Enañ ek nimbuniñ yêlô, êñ ma yêlô êv leñiñmavi iyom. Iiliti yêlô ba êv vovañ, êñ ma yêlô amiñ leñvidon. ¹³ Enañ abômapopak hathak yêlô ma yêlô anañ viyañ lôk labali mavi. Wak nômbên intu sapên ma yêlô hatôm matiñyak pik lôk nôm ôvpalê.

Pol lahaviñ avômalô Kolin nesopa yani

¹⁴ Mômô ma yenañ avômena takatu ba yalenhaviñ ba intu yahadôn mômô. Ma miñ yahato nôm takêntêk ek

* 4:6: Lom 12:3 * 4:7: Lom 12:6 * 4:11: 2Ko 11:23-27 * 4:12: Mat 5:44; 2Te 3:8

indum môlô mama ami. ¹⁵ *Ïjê êvhaviñ bêñ anôñ ethak eyabiñ môlô, ma doñtom lemambô doñtom iyom. Yada bôk yahanañ Wapômbêñ anêñ Abô Mavi hadêñ môlô hatôm yahavathu môlô ba môlô ubitak Yisu Kilisi anêñ avômalô. ¹⁶ *Aêñ ba yaleñ hik ya nena nosopa yaveñg-wam. ¹⁷ *Ba intu yahêv Timoti hathôk ek nêñ môlô sa. Yani ma anyô ku anôñ lôk yenañ okna atu ba hasopa Anyô Bêñ ba yaleñhaviñ yani. Ma tem injik môlônim auk liñ esak yenañ bôk lo loñ atu ba hathak Yisu Kilisi ma yahadôñ avômalô êvhaviñ takatu ba êmô luvuluvu hathak. ¹⁸ Môlô doho osoñ nena tem miñ yasôk esak loñbô ami ba intu môlô lemimôndôñ kôtôñ. ¹⁹⁻²⁰ *Nodariñ katô! Wapômbêñ anêñ avômalô miñ enañ hathak abô oyañ ami. Mi. Lovak Matheñ hêv lôkliñyak ba idum Wapômbêñ anêñ lahaviñ. Anyô Bêñ lahaviñ ma tem yasôk ketheñ ek yañgê nena avômalô takêñ bôk ewa lôklokwañ êñ mena mi e? ²¹ Lemimhabi aisê? Yasôk ek yambali môlô ek noja auk mena yasôk êtôm anyô yaô ek yanañ abô labalina?

5

Nutiñ ñê sek êndôk kamuñ

¹ *Yahalañô nena môlô avômalô ôêvhaviñ te hadum sek haviñ lambô yanavi lukmuk lôbôlôñ. Ma doñtom ñê daluk miñ ethak idum aêñ ami. ² Aisê ka môlô ôbô am? Lemiminjikam ba nutiñ ôpêñ êndôk kamuñ! ³ *Ya miñ yahamô haviñ môlô ami. Mi. Ma doñtom yakapôlôñ hamô haviñ môlô hatôm lêk yahamô haviñ môlô. Ma lêk yahanañ ôpatu ba bôk hadum kambom êñ bêñ yôv hathak Yisu Kilisi anêñ athêñ. ⁴ Aêñ ba othak doñtom, êñ ma yakapôlôñ lêk hamô haviñ môlô. Ma alalôaniñ Anyô Bêñ

* 4:15: Gal 4:19 * 4:16: Plp 3:17 * 4:17: Ap 19:22 * 4:19-20: 1Ko
2:4 * 5:1: Wkp 18:7-8; Lo 22:30 * 5:3: Kol 2:5

Yisu anêḡ lôkliḡyak lêk hamô haviḡ. ⁵*Ba nônêm ôpêḡ êndêḡ ḡḡôk Bêḡ ek imbuliḡ ôpêḡ anêḡ auk ek Anyô Bêḡ anêḡ Waklavôḡ Nindum Abô ma tem yani enja bulubiḡ.

⁶*Môlô ôbô am ma miḡ mavi ami. Lôk miḡ oyala nena yis doktena iyom hatôm êndôk polom bêḡ anôḡ kapô ba isiḡ bêḡ ami e? ⁷*Sêbôk ma avômalô Islael ethak ik boksipsip nakaduḡ te ek leḡiḡhabi Waklavôḡ Hale ba Hi. Ma alalôaniḡ boksipsip nakaduḡ Waklavôḡ Hale ba Hi intu Yisu. Kilisi hama ek môlô ba intu lêk ubitak ôtôm polom lukmuk atu ba yis mi. Aêḡ ba nômbi unim kambom ni êtôm avômalô Islael ethak ibi yis bô hi ek leḡiḡhabi Waklavôḡ Hale ba Hi. ⁸*Ba intu alalô leḡiḡimbi Waklavôḡ Hale ba Hi wak nômbêḡ intu sapêḡ ma nambitak êtôm polom atu ba anêḡ yis mi. Polom êḡ ma nôm anôḡ ba anêḡ lelaik mi. Ma yis bô atu êḡ ma adum kambom lo miḡ asopa Wapômbêḡ ami. Ba intu nabi ni.

⁹Bôk yahato yenaḡ kapyâ hadêḡ môlô ek miḡ nômô imbiḡ ḡê takatu ba idum sek lomaloma ami. ¹⁰Ma doḡtom miḡ yahanaḡ hathak avômalô pik êntêk ba idum sek lomaloma lo ḡê esau avômalô ba ewa iniḡ nômkama vani lôk ḡê palôḡ ma ḡê esopa ḡḡôk ami. Mi. ḡê takêḡ ma êmô pik haviḡ alalô ba natak i aisê? ¹¹*Yenaḡ abô anêḡ ôdôḡ ma aêntêk. Ôpatu ba hanaḡ nena, “Yahêvhaviḡ Wapômbêḡ” ma doḡtom hadum sek lomaloma mena hadum palôḡ mena hêv yeḡ hadêḡ ḡḡôk mena hanaḡ abôma mena hanum waiḡ ba molo mena hawa vani. Anyô anêḡ aêḡ miḡ nonḡwaḡ nôm lo ômô imbiḡ yani ami. Dôlôk!

¹²Nosa ḡê takatu ba êmô avômalô êvhaviḡ kapô iyom. Ma miḡ nosa ôpatu ba miḡ alalôaniḡ te ami. Ku êḡ ma miḡ bôk êv hadêḡ alalô ami. ¹³*Aêḡ ba Wapômbêḡ tem indum

* 5:5: 1Ti 1:20 * 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Ais 53:7; 1Pi 1:19 * 5:8: Lo 16:3
* 5:11: 2Te 3:6; Tit 3:10 * 5:13: Lo 13:5; 17:7

abô ek nê daluk. Ba intu nê takatu ba indum kambom ma
 “Nônêm i vê ênjêk môlô.” *Lo 17:7*

6

Kobom nepesaj malaij

¹ Aisê ka môlô doho lemimmaniñ hathak môlô doho ma othak u nê daluk iniñ loñ idum abô? Yahasoñ kambom hathak môlô uik kobom êñ liliñ! ² *Môlô oyala nena Waklavôñ Idum Abô ma nê matherj tem nedarj nê daluk iniñ abô. Môlô nê auk pulusik ba miñ hatôm nopesañ malaiñ pik lomaloma ami e? ³ Nodarjô! Tem alalô nadañjô anjela iniñ idum abô. Aêñ ba malaiñ pik lôkthô ma yaôna ek alalô napesañ. ⁴⁻⁶ Môlô te miñ anyô lôk auk bêñ hatôm epesañ abô imbiñ avômalô êvhaviñ vi ami e? Ma nê êvhaviñ yañ lamaniñ hathak yañ ma môlô olam nê daluk ek nepesañ abô êñ eka? Nê daluk elañjô ma môlô miñ mama ami e? Aêñ ba môlônim malaiñ lomaloma hamô ma môlônim anyô bêñ la miñ hamô ami, ma nodam môlônim anyô hêvhaviñ takatu ba athêñ mi ek nedarjô abô êñ. Ma miñ nodam nê daluk ami.

⁷ Dô! Hu ek undum abô, êñ ma hik thô nena lêk hôêv yak yôv. Ma anyôla habuliñ o mena hasau o la ma ômô yaô. ⁸ Ma doñtom môlôda intu udum tomberj êñ ba osau môlôviyañ ba ubuliñ i hamô nê daluk iniñ loñ idum abô.

⁹ *Avômalô takatu ba idum kambom tem nêmo imbiñ Wapômbêñ êmô loñ atu ba yani hayabiñ, e? Mi anôñ. Noyabiñ am. Avômalô takatu ba idum sek lomaloma lôk êv yeñ hadêñ ngôk ma idum sek haviñ anyô yañ yanavi lôk anyô da idum i lôk avi da idum i ma ¹⁰vani lo palonj ma inum waiñ ba elo molo lôk enañ abôma ma esau avômalô ba ewa iniñ nômkama vani. Nê takêñ miñ hatôm nêmo

* 6:2: ALK 20:4 * 6:9: Gal 5:19-21; Ep 5:5; ALK 22:15

Wapômbên anêḡ loḡ lôkliḡyak ami. ¹¹ *Sêbôk ma môlô vi udum kambom takêḡ haviḡ. Ma doḡtom Wapômbên hathik môlô ba ubitak mathêḡ lôk thêthônḡ hathak Anyô Bêḡ Yisu Kilisi anêḡ athêḡ lôk alalôaniḡ Wapômbên anêḡ Lovak Mathêḡ.

Alalôaniḡ leḡviḡkupik ma Lovak Mathêḡ anêḡ unyak

¹² *Môlô onañ nena, “Balabuḡ te miḡ havalonḡ ya loḡ ami. Ba malêla takatu ba yaleḡhaviḡ yandum ma ya hatôm.” Ma doḡtom ya Pol yahanañ nena auk takêḡ tem miḡ nêḡ ya sa ami ba yahadô nômlate eyabiḡ ya. ¹³ *Môlô onañ nena, “Nôm eyañ hêḡ leḡsoam sa ma leḡsoam hêḡ nôḡ eyañ sa. Ma thai luvi ma nôḡ pik iyom ba Wapômbên tem nêḡ vê.” Ma môlô osoḡ nena sek waliliḡ ma nôḡ oyaḡ hatôm nôḡ eyañ lôk leḡsoam e? Ma yahanañ nena kupik ma Anyô Bêḡ anêḡ êk indum anêḡ ku. Aêḡ ba kupik lôk sek miḡ ethak doḡtom ami. ¹⁴ *Wapômbên da anêḡ lôkliḡyak hik Anyô Bêḡ liḡ ba tem injik alalô liḡ aêḡ iyom. ¹⁵⁻¹⁷ *Môlônim lemvimkupik sapêḡ ma hatôm Kilisi da anêḡ liḡkupik bute. Môlô ôthônḡ auk êḡ e? Ma ôpatu ba hathak doḡtom haviḡ Anyô Bêḡ thai iniḡ dahôlônḡḡ habitak doḡtom. Ma Wapômbên anêḡ abô bute hanañ nena, “Thai tem nimbitak êtôm kupik doḡtom.” *Môḡ Anôḡ 2:24* Aêḡ ba anyô te hathak doḡtom haviḡ avi sek te, êḡ ma thai lêk ibitak kupik doḡtom. Ma naja Kilisi anêḡ liḡkupik bute ba nanêḡ êndêḡ avi sek e? Mi anôḡ!

¹⁸ Nôsôv ek sek waliliḡ. Kambom takatu ba avômalo ethak idum ba vi ma hêk kupik viyaiḡ. Ma opalê atu ba hadum sek waliliḡ êḡ ma yanida habuliḡ anêḡ liḡkupik

* 6:11: Tit 3:3-7 * 6:12: 1Ko 10:23 * 6:13: 1Te 4:3-5 * 6:14: Lom 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14 * 6:15-17: Mat 19:5; Jon 17:21-23; Lom 8:9-11; Ep 5:30

ba hadum sek hathak. ¹⁹⁻²⁰ *Môlô lemvimkupik ma Lovak Mathen anên unyak mathen atu ba hamô kapô ba Wapômbên da hêv hadên alalô. Avanôn e? Ma hêv alalô vuli ba miñ o anyô bên ek oyabiñ oda ami. Ba intu ômbô Wapômbên esak lemvimkupik.

7

Abô hathak ewa i

¹ Yahato môlônim abô viyañ nena mavi ek nômô daluk ma miñ noja avi ami. ² Ma doñtom avômalô ethak idum sek waliliñ. Aên ba mavi ek nê ewa i, anyô ênjêk imbiñ yanavi ma avi ênjêk imbiñ yamalô. ³ Ma anyô lahaviñ ênjêk imbiñ yanavi êñ ma yanavi miñ embasiñ i ami. Ma yanavi lahaviñ ênjêk imbiñ yamalô ma yamalô indum aên iyom ek malê nena nê lôk vênj iniy viyañ hêk. ⁴ Avi miñ hayabiñ yanida liñkupik ami. Mi. Anyô hayabiñ. Ma anyô miñ hayabiñ yanida liñkupik ami. Mi. Avi hayabiñ. ⁵ Ba intu ovasiñ am, êñ ma hatôm udum vani! Anyô hadum ek eteñ mek ma miñ bônôn ami. Enañ êndên yanavi. Ma avi hadum ek eteñ mek ma miñ bônôn ami. Enañ bên êndên yamalô ba thai nêndôk am. Êñ ma netak iniñ êk haviñ i êtôm wak vithê. Ma mek anên dañ ma nêjêk esak loñbô ek Sadañ miñ hatôm enja iniñ thethañak ek êndôk thai leññ ami. ⁶ Miñ yahavak balabuñ te ek avi lo anyô miñ nêjêk imbiñ i wak la ami. Mi. Yahanañ ek yanêm môlônim auk sa iyom. ⁷ Yada ma anyô muk ba yalenhaviñ anyô lôkthô nimitak êtôm yada. Ma doñtom anyô tomtom da ewa iniñ wapôm lomaloma halêm anên Wapômbên. Aên ba nôm takatu ba Wapômbên habi sam ma yañda yañda.

⁸ Abô êntêk ba tem yanañ ma hathak aluñ lo avi tốp. Mavi ek thêlô nêôm daluk êtôm ya. ⁹ *Thethañak miñ

* 6:19-20: 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19 * 7:9: 1Ti 5:14

êmbôk môlô êtôm atum hatharj ami, êj ma mavi anêj. Aêj ba anyô te miñ hatôm ipuki loj ami, êj ma enja avi.

¹⁰*Yahanañ abô êntêk ek avômalô ewa i. Avi te miñ hatôm êndô yamalô ami. Abô êntêk ma Anyô Bêj anêj abô balabuñ ma miñ yenañ abô ami. ¹¹ Avi hadô yamalô êj ma epesañ abô imbiñ yamalô ma miñ enja anyô yañ ami. Ma anyô aêj iyom.

¹²⁻¹³ Yahanañ abô êntêk ek avômalô takatu ba ewa i ba yañ miñ hêvhaviñ Wapômbêj ami. Ba anyô te hawa avi te ba miñ hêvhaviñ Wapômbêj ami ma doñtom lahaviñ êmô imbiñ yani, ma miñ êndô avi êj ami. Ma avi te hawa anyô te ba miñ hêvhaviñ Wapômbêj ami ma doñtom lahaviñ êmô imbiñ yani, ma miñ êndô ôpêj ami. Êntêk ma yenañ auk iyom. Ma miñ Anyô Bêj anêj abô balabuñ te ami. ¹⁴ Anyô te hawa avi atu miñ hêvhaviñ ami, êj ma anyô anêj hêvhaviñ hatôm nêmi avi êj lôk nali sa ba nimbitak êtôm nômi mabuñ hêk Wapômbêj ma. Ma avi hawa anyô atu ba miñ hêvhaviñ ami ma aêj iyom. Ma mi, êj ma tem Wapômbêj ênjê nali takêj nena lelaik. Aêj ba miñ ôndô vônim atu ba anêj hêvhaviñ mi ami.

¹⁵*Ma howa avi atu ba miñ hêvhaviñ Wapômbêj ami ba hadum ek êndô o, êj ma otak yani ek ni. Ma howa anyô atu ba miñ hêvhaviñ Wapômbêj ami ba hadum ek êndô o, êj ma otak yani ek ni aêj iyom. Tem miñ undum abô esak nômi êj ami. Wapômbêj halam alalô hathak kobom namô maliñyaô imbiñ i. ¹⁶*Ba injo. Yanavi tem nêmi yamalô sa ek imbitak anyô hêvhaviñ mena yamalô nêmi yanavi sa ek imbitak avi hêvhaviñ la.

Alalô namô êtôm lôkmala atu ba Wapômbêj lahaviñ alalô namô

* 7:10: Mat 5:32 * 7:15: Lom 14:19 * 7:16: 1Pi 3:1

¹⁷ Hô môm aisé ba Wapômbênj halam o ma ô môm aênj. Ênj ma hatôm Anyô Bên anênj wapôm atu ba hik sam hadênj mô lô tomtom. Abô balabuñ êntêk ma yahêv hadênj nê êvhavij lodônjlodônj lôkthô. ¹⁸ Ôpatu ba bôk engothe anênj kupik ba Wapômbênj halam yani ma ê môm aênj. Ma miñ nepesañ anênj kupik esak loj bô ami. Ma ôpatu ba miñ engothe anênj kupik ami ba Wapômbênj halam yani ma ê môm aênj iyom. Ma miñ engothe anênj kupik vê ami. ¹⁹ *Engothe kupik lôk miñ engothe kupik ami, nô m ju ênj ma nô m oyanj. Ma nô m bênj ma nesopa Wapômbênj anênj abô. ²⁰ Engothe anêm kupik mena engothe ami mena ewa avi mena miñ ewa avi ami ba Wapômbênj halam o, ma ô môm aênj. ²¹ Ma o atu ba anêm alañ hamô ba Wapômbênj halam o ma miñ lemmalaiñ andô. Ma doñtom loñôndê la hêk ek otak anêm alañ anênj ku, ênj ma undum aênj. ²² *Ba nê takatu ba iniñ alañ hamô aleba Anyô Bênj halam i ma hatôm Anyô Bênj hapole iniñ yak vê. Ma aênj iyom nê takatu ba miñ ê môm alañ la vibij ami aleba Anyô Bênj halam i ma Kilisi lêk habitak iniñ alañ. ²³ Wapômbênj bôk hêv mô lô vuli hathak vuli bênj ba miñ anyôla habitak mô lônim alañ ami ba intu lemiminjikam esak auk pik takênj ami. ²⁴ Aiyañ thêlô, mô lô tomtom nô môm êtôm aêsêbôk ba Wapômbênj halam mô lô. Mô lô owa am mena miñ owa am ami mena engothe kupik mena miñ engothe kupik ami lôk nê iniñ alañ hamô mena iniñ alañ mi, nô môm aênj iyom ba nosopa Wapômbênj.

Pol hêv abô hadênj avômalô muk

²⁵ Anyô Bênj lahiki hathak ya ba intu yenañ abô ma avanônj ek mô lô nô nê mimbij. Êntêk ma yenañ auk hathak avômalô muk ma miñ Anyô Bênj anênj abô balabuñ ami.

* 7:19: Lom 2:25; Gal 5:6; 6:15 * 7:22: Plm 16; 1Pi 2:16

²⁶ Lêk ma malaij lomaloma habitak. Aêj ba nômô êtôm avômalô muk ma tem nômô mavi. ²⁷ Ôpatu ba lêk epesaj anêj abô ek enja avi ma miñ êndô ami. Ma môlô takatu ba avi mi miñ nômbôlêm avi ami. ²⁸ Ma howa avi, ma miñ hudum kambom ami. Ma avi muk te hawa anyô, ma miñ hadum kambom ami. Ma dojtom môlô takatu ba owa am tem nôpôm malaij lomaloma êmô pik êntêk ba intu yahavatho môlô loj ek miñ malaij takêj êpôm môlô ami.

²⁹⁻³¹ *Yenaj abô anêj ôdôj nena pik êntêk tem êmô sawa bidonj iyom ba anêj auk lôk anêj nômkama lôkthô lêk idum ek nema. Ba opalê atu ba hawa avi, êj ma nôm mavi. Ma dojtom lemimbi nena ewa i tem miñ êmô wak nômbêj intu sapêj ami. Ma opalê atu ba lamalaij miñ undum ba malaij êj eyabiñ anêm auk ami. Ma nôm mavi miñ eyabiñ anêm auk ami. O atu ba hôêv vuli nômkama lomaloma miñ nôngwêk lêlê esak nôm takêj ami. Nômkama pik nômbêj êj ma nôm mavi anôj. Ma dojtom miñ nôngô êtôm nômbêj ênjêk anêm auk ami.

³² Yalerhaviñ nena lejhiki lomaloma miñ embalonj môlô loj ami. Anyô muk lahiki hathak Anyô Bêj anêj ku ek indum Anyô Bêj lamavi. ³³ Ma dojtom anyô lôk avi lahiki hathak nômkama pik ek batu indum yanavi lamavi. ³⁴ Ba intu yani lahiki hathak yanavi ma Anyô Bêj haviñ. Ma avi tôp lôk avi muk ethak lejhiki hathak Anyô Bêj anêj ku. Iniñ auk nena nênem dahôlôjñj lôk lejvinkupik êndêj Anyô Bêj. Ma dojtom avi lôk anyô lahiki hathak nômkama pik ek indum yamalô lamavi. ³⁵ Yahanaj abô takêntêk ek nênem môlô sa ma miñ nênem malaij êndêj môlô ami ek môlô nômô thêthôn ma miñ nômla embalonj môlô loj ami ek môlô nônem kapôlômim lôkthô êndêj Anyô Bêj. Ma miñ yahanaj ek êtôm yak embalonj môlô loj ami.

* 7:29-31: 1Jon 2:17

³⁶ Ma ôpatu ba hapesañ abô yôv ek enja avi muk te ba anêñ thethañak hadum ek imbuliñ avi êñ ma ôpêñ enja avi êñ. Yani miñ hadum kambom ami. ³⁷ Ma ôpatu ba hapesañ yanida anêñ auk ma miñ hasopa anyôla anêñ auk ami ba hasopa anêñ lahaviñ iyom nena hadô enja avi muk, ôpêñ hadum nôm mavi haviñ. ³⁸ Aêñ ba ôpatu ba hawa avi muk hadum nôm mavi. Ma ôpatu ba hadô enja avi êñ ma anêñ malaiñ ma yaô ba intu hadum nôm mavi anôñ.

³⁹ *Avi atu ba hawa anyô ba yamalô hamô lôkmala denañ ma hatôm ibutiñ thai loñ endeba anyô ema am. Êñ ma hatôm enja anyô yañ atu ba hasopa Anyô Bêñ esak loñbô êtôm yanida anêñ lahaviñ. ⁴⁰ Yenañ auk nena yani êmô daluk ma tem yani lamavi bêñ anôñ. Ma Wapômbêñ anêñ Lovak Matherj hamô haviñ ya ba intu ya anyô lôk auk hatôm môlô.

8

Ŋgôkba anêñ nôm lôk ya

¹ *Yahanañ abô êntêk hathak Ŋgôkba anêñ nôm lôk ya.* Môlô onañ nena, “Alalô lôkthô ma ñê lôkauk.” Môlônim auk êñ hadum ba môlô ôyê am dañ ba ubuliñ avômalô êvhaviñ vi. Ma môlô lemimhaviñ avômalô takêñ, êñ ma tem nônêm i sa. ² *Môlô osoñ nena môlô oyala nômkama lôkthô e? Mi. Môlô ôthôñ auk anôñ paliñ! ³ Opalê atu ba lahaviñ Wapômbêñ ma Wapômbêñ hayala yani.

⁴ *Yenañ auk hathak eyañ Ŋgôkba iniñ nôm ma aêntêk. Alalô ayala nena Wapômbêñ ma doñtom iyom. Ma

* 7:39: Lom 7:2-3 * 8:1: Ap 15:29 * 8:1: Avômalô Kolin ethak êbôk nôm ek êv da hadêñ Ŋgôk. Ma ñê êvhaviñ leñhaviñ nejañ nôm takêñ. Thêlônin auk aêntêk nena êñ ma miñ wapômbêñ anôñ ami ba intu thêlô hatôm nejañ. Aêñ ba thêlô eto kapyã hadêñ Pol ek nedañô anêñ auk. * 8:2: Gal 6:3 * 8:4: Lo 4:39; 6:4; Gal 4:8

ngôkba takatu avômalô êv yerj hathak miŋ Wapômbêŋ anôŋ ami. ⁵ Avômalô elam nôŋ lomaloma nena iniŋ ngôkba lo iniŋ anyô bêŋ. Aêŋ ba nôŋ takêŋ hatôm iniŋ wapômbêŋ lo anyô bêŋ. ⁶*Ma doŋtom alalô ayala nena Wakamik Wapômbêŋ yani iyom intu Wapômbêŋ ba hapesaŋ nômkama lôkthô ba alalô abitak ek nandum anêŋ ku. Ma Yisu Kilisi yani iyom intu Anyô Bêŋ anôŋ ba Wapômbêŋ hapesaŋ nômkama lôkthô hathak yani. Ma Yisu êŋ hadum ba alalô abitak Wapômbêŋ anêŋ avômalô.

⁷ Ma avômalô doho miŋ leŋiŋhabi auk takêŋ hêk kapôlôŋiŋ ami. Sêbôk ma thêlô eŋgabôm ngôkba anêŋ nôŋ ma lêk êdô ba esopa Wapômbêŋ. Ma doŋtom eyaŋ ngôkba anêŋ nôŋ ma hatôm esopa ngôkba hathak loŋbô. Thêlôniŋ auk ma pulusikna ba intu leŋiŋmalaiŋ. ⁸ Avômalô takatu ba leŋiŋ malaiŋ hathak nôŋ êŋ ba miŋ eyaŋ ami ma Wapômbêŋ miŋ hatatale i ami. Ma môlô avômalô takatu ba oaŋ nôŋ lomaloma ma Wapômbêŋ miŋ habam môlô ami. Aêŋ ba oaŋ mena ôdô ma nôŋ oyaŋ hêk Wapômbêŋ ma.

⁹*Aêŋ ba o anyô hôêvhaviŋ lôklokwaŋ, oyabiŋ o! Anêŋ malaiŋ mi ek noŋgwaŋ ngôkba anêŋ nôŋ ba hoaŋ êŋ ma miŋ onaŋ êndêŋ avômalô takatu ba auk pulusik ek nindum aêŋ ami êŋa tem indum thêlô nêŋem yak. ¹⁰ Hu malakba ba hoaŋ ngôkba anêŋ nôŋ ma anyôla lamalaiŋ hathak nôŋ êŋ te hayê hoaŋ, hosoaŋ nena hôêv yani sa ba tem eyala nena nôŋ êŋ ma nôŋ oyaŋ e? ¹¹*Êŋ ma hubuliŋ yani ek endeni anêŋ kobom bô esak loŋbô ba anêŋ auk êŋ habuliŋ anyô hêvhaviŋ pulusik atu ba Yisu hama ek nêŋ yani sa. ¹² Anyô te anêŋ auk pulusik ba hubuliŋ yani êŋ ma hudum kambom hathak Kilisi. ¹³*Ba intu yahaŋ nôŋ

* 8:6: Ep 4:5,6 * 8:9: Lom 14:13-15; Gal 5:13 * 8:11: Lom 14:15,20

* 8:13: Lom 14:21

êḡ ba habuliḡ yenaḡ aiyaḡ ba hadum kambom êḡ ma tem miḡ yaḡḡaḡ alim esak loḡbô ami. Yakô yandum ba yenaḡ aiyaḡ nêḡ yak.

9

Pol hadô vuli

¹ *Odaḡô! Abô balabuḡ lomaloma miḡ havaluḡ ya luḡ ami! Ma bôk yahayê Yisu alalôaniḡ Anyô Bêḡ yôv! Ya ma aposel ba yada yenaḡ ku lôk Wapômbêḡ anêḡ lôklokwaḡ hadum ba intu môlô ubitak! ² *Avômalô doho êpôlik nena ya Pol ma miḡ aposel ami. Ma doḡtom môlônim ôêvhaviḡ hik ya thô nena ya ma Anyô Bêḡ anêḡ aposel. Aêḡ ba môlônim aposel ma ya.

³ Avômalô doho ibi yaleḡ nena yahabuliḡ yenaḡ ku aposel ba yahêv yada kisi aêntêk. ⁴ *Avômalô ethak êv nôḡ hadêḡ yêlô hatôm ḡê lôk athêḡ bêḡ takatu ba idum Wapômbêḡ anêḡ ku. ⁵ Ma Anyô Bêḡ anêḡ iviyaḡ lôk Sipas ma aposel vi ethak ewa avi takatu ba êvhaviḡ hatôm vêḡi. Ma yêlô hatôm nandum aêḡ imbiḡ. ⁶ Ma yai hatôm natak ku baherḡ ek nandum Wapômbêḡ anêḡ ku êtôm aposel vi. Ma môlô osoḡ nena yai lôk Banabas iyom intu ḡê athêḡ mi e? Mi. Yêlô lôkthô ma aposel iyom. ⁷ ḡê vovak da miḡ êv vuli iniḡ nôḡ ami. Ma avômalô takatu ba idum iniḡ ku ethak eyaḡ anêḡ anôḡ. Ma ḡê takatu ba eyabiḡ bok ethak eyaḡ bok takêḡ. ⁸ Abô takêḡ ma auk pik e? Mi. Wapômbêḡ anêḡ abô balabuḡ bôk hanaḡ ⁹ *ba Mose bôk hato nena, “Bok oks hadum ku ma miḡ nokak abôlêk siḡ ami.” *Lo*

25:4

Ma Wapômbêḡ lahiki hathak bok oks mena? ¹⁰ *Mi.

* 9:1: Ap 9:1-9; 26:16; 1Ko 15:8-9 * 9:2: 2Ko 3:2-3 * 9:4: Luk 10:8

* 9:6: Pol hayala Kolin iniḡ auk lôkbaḡ ba intu havuḡ abô ba hadô ek enja Kolin iniḡ da. Aêḡ ba hadum thêlô leḡḡmaniḡ. * 9:9: Lo 25:4; 1Ti 5:18

* 9:10: 2Ti 2:6

Abô êṅ ma hathak yêlô. Avanônṅ! Abô êṅ hathak yêlô opalêla takatu ba adum Wapômbêṅ anêṅ ku. ṅê takatu ba ele ku lôk evatho ku, lôkthô êv maleṅṅ ek nejaṅ nôm.

¹¹⁻¹² *Môlô othak ôêv avômalô ku vi sa. Ma yêlô avatho Wapômbêṅ anêṅ abô halôk môlô. Aêṅ ba awa nôm anêṅ môlô ma ôyê nena malaiṅ e? Mi! Yêlôaniṅ athêṅ hêk ba intu yêlô amônṅ ek naja môlônim nôm!

Ma doṅtom miṅ yêlô asopa loṅôndê êṅ ami. Ba awa malaiṅ lomaloma ek miṅ embasiṅ Wapômbêṅ anêṅ Abô Mavi ami. ¹³ *Môlô oyala nena ṅê takatu ba idum ku hamô unyak mathêṅ ma eyaṅ nôm takatu ba êv hadêṅ unyak êṅ. Ma ṅê takatu ba idum ku hamô loṅ êbôk da ma eyaṅ nôm takatu ba êv hatôm da. ¹⁴ *Anyô Bêṅ bôk hanaṅ aêṅ iyom nena ṅê takatu ba enaṅ Wapômbêṅ anêṅ abô ma neja iniṅ nôm êlêm anêṅ iniṅ ku takatu ba idum. ¹⁵ Ma doṅtom yada miṅ bôk yahasopa loṅôndê takêṅ ami. Ma miṅ yahato abô êntêk ek môlô nobakônṅ ya ami. Mi! Yahama ma mavi ek miṅ yanêm malaiṅ êndêṅ môlô ami ek anyôla miṅ enja nôm takatu ba yahabam ya hathak vê ami. ¹⁶ *Miṅ yahabam ya hathak yahanaṅ Wapômbêṅ anêṅ abô ami. Mi. Wapômbêṅ hêv ku êṅ hadêṅ ya. Ba miṅ yahanaṅ Wapômbêṅ anêṅ abô ami, êṅ ma malaiṅ bêṅ ek ya. ¹⁷ Yahapetenak ek yandum ku êntêk êṅ ma tem yanja vuli. Ma doṅtom miṅ yada yenaṅ auk ami. Ba intu yahadum oyaṅ hatôm yenaṅ ku atu ba Wapômbêṅ hêv ek yayabiṅ. ¹⁸ Vuli alête intu tem yanja? Yenaṅ vuli ma aêntêk. Yahanaṅ Wapômbêṅ anêṅ Abô Mavi ma miṅ avômalô nêñêm vuli ami. Êṅ ma hatôm yenaṅ vuli atu ba yahabam ya hathak.

¹⁹ Aêṅ ba yabaheṅ miṅ ekak loṅ lôk anyôla miṅ hayabiṅ

* 9:11-12: Lom 15:27; Ap 20:34; 2Ko 11:9

* 9:13: Lo 18:1-3

* 9:14:

Mat 10:10; Gal 6:6

* 9:16: Jer 20:9

ya ami. Ma dorjtom yenaŋ auk nena avômalô lôkthô nimbitak yenaŋ alaŋ ek yaŋgik loŋôndê thô ek bêŋ anôŋ ini nesopa Kilisi. ²⁰ *Yahamô haviŋ avômalô Israeŋ ma yahabitak hatôm thêlô. Ma yahamô haviŋ avômalô esopa abô balabuŋ takatu êŋ ma yahabitak hatôm thêlô ek yandom i ini ek Kilisi. Ma dorjtom abô balabuŋ miŋ hayabiŋ ya ami. ²¹ Yahamô haviŋ nê daluk takatu ba iniŋ abô balabuŋ mi, êŋ ma yahabitak hatôm thêlô ba miŋ yahasopa alalô avômalô Israeŋ iniŋ abô balabuŋ lomaloma ami ek yandom thêlô ini êndêŋ Kilisi. Ma yahasopa Wapômbêŋ lôk Kilisi iniŋ abô ba intu eyabiŋ ya. ²² *Ma yahamô haviŋ nê takatu ba iniŋ auk pulusik ma yahabitak pulusik hatôm thêlô ek yandom thêlô ini ek Kilisi. Yahasopa avômalô lôkthô iniŋ auk lomaloma ek auk anêŋ aêŋ ma hatôm yanêm vi dedauŋ sa. ²³ Yahadum aêŋ ek avômalô lôkthô nedaŋô Wapômbêŋ anêŋ abô ba nesopa ek alalô lôkthô naja bulubiŋ.

Nadaŋviŋ lôklokwaŋ ek nayô uŋlôv

²⁴ Avômalô takatu ba elanŋviŋ sapêŋ ewa vuli e? Mi. Ôpatu ba hamôŋ iyom. Aêŋ ba ondanŋviŋ ek onja anêm vuli aêŋ iyom. ²⁵ *Avômalô takatu ba ik mambêŋ ma ethak êdôŋ i wak nômbêŋ intu ek neja kulurŋ atu ba tem ekapok kethêŋ. Ma dorjtom alalô adum ek naja kulurŋ atu ba tem êmô wak nômbêŋ intu sapêŋ. ²⁶ Ba intu ya miŋ yahalanŋviŋ hatôm anyô halanŋviŋ mayaliv ami. Ma miŋ yahik vovak hatôm anyô hathak hik loŋ oyaŋ ami. ²⁷ *Mi! Yahik yalenŋviŋkupik ek batu yenaŋ auk pik etauviŋ. Yakô yanaŋ Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi êndêŋ avômalô ba nênimimbiŋ ma yada mi.

* 9:20: Ap 21:20-26 * 9:22: 2Ko 11:29 * 9:25: Plp 3:14; 2Ti 2:4-5; 4:7-8

* 9:27: Lom 8:13; 13:14

10

Yakô ek alalô nanêm yak esak saê

¹* Aiyaŋ thêlô miŋ môlô lemimpaliŋ ami! Sêbôk ma alalôaniŋ bumalô esopa buliv lôk evenŋ ɲgwêk malêvônŋ.

² Ma buliv lo ɲgwêk ithik thêlô ek injik thô nena thêlô esopa Mose. ³* Thêlô sapêŋ eyaŋ nôm mathêŋ atu ⁴* ma sapêŋ inum ɲaŋ valu mathêŋ atu ba haveŋ haviŋ i. Valu êŋ ma Yisu da. ⁵* Ma doŋtom Wapômbêŋ miŋ lamavi hathak thêlô ami ba intu ema ba kupik hêk mayaliv hêk loŋ thiliv.

⁶* Nôm takêŋ habitak ek alalô leŋiŋimbi esak ma miŋ imbisôk imiŋ alalô ek nandum kambom ami. ⁷ Bôk eto hathak thêlô nena,

“Avômalô êŋ esopa ɲgôk ba eloyeŋ hathak lôk eyaŋ ba inum ba idum sek lomaloma.” *Etak Ijip 32:6*

Aêŋ ba miŋ môlô nundum aêŋ ami. ⁸* Miŋ alalô nandum sek waliliŋ êtôm bôk ba alalôaniŋ bumalô idum ba avômalô hatôm 23,000 ema wak doŋtom iyom ami. ⁹* Alalô miŋ natatale Anyô Bêŋ êtôm avômalô vi atu ba bôk idum ba umya hathaŋ i pôpônô ami. ¹⁰* Ma miŋ nanaŋ abô munuŋmunuŋ êtôm bôk ba doho idum ba aŋela vovak hiki pôpônô ami.

¹¹ Nôm takatu ba bôk habitak hathak avômalô bôsêbôk ma eto ek alalô avômalô bôlônŋ êntêk atu ba lêk amô habobo pik lo leŋ anêŋ daŋ leŋiŋimbi katô ba nayabiŋ i. ¹² Aêŋ ba o atu ba hosonŋ nena humiŋ lôklokwaŋ êŋ ma oyabiŋ o ek miŋ nêŋ yak ami. ¹³ Kambom hathak halôk avômalô leŋiŋ ek nindum kambom. Ma hudum ek undum kambom ma Wapômbêŋ tem miŋ imbuliŋ dôŋ ek

* 10:1: Kis 13:21-22; 14:22-29 * 10:3: Kis 16:35 * 10:4: Kis 17:6; Nam 20:11 * 10:5: Nam 14:29-30 * 10:6: Nam 11:4,34; 1Ko 10:11 * 10:8: Nam 25:1-9 * 10:9: Nam 21:5-6 * 10:10: Nam 16:41-49

o ami. Tem yani êmbôlêm lojôndê ek otak auk êj ek uminj lôklokwaŋ. Ma tem miŋ etak o ek nê m yak ami.

Miŋ nônêm yej êndêj Wapômbêj ma ŋgôkba imbiŋ ami

¹⁴ Aêj ba aiaŋ thêlô, nônêm am vê ênjêk ŋgôkba anêj ku lo loj. ¹⁵ Môlô avômalô lôkauk ba intu nutitiŋ abô êntêk nena thêthôn mena mi e? ¹⁶ *Kilisi anêj thalaleŋ hadum ba alalô abitak doŋtom lôk anum ba leŋjhabi hathak nô m mavi takatu ba yani hadum ek hêv alalô sa. Ma polom doŋtom êj ma hatôm Kilisi liŋ kupik ba intu alalô ŋgôli ba aŋ. ¹⁷ *Ma alalô avômalô bêj anôj aŋ ek injik thô nena alalô sapêj lêk athak doŋtom haviŋ Kilisi ba abitak ôdôj te iyom.

¹⁸ *Ma lemimimbi esak avômalô Isael. Thêlô êv iniŋ da hadêj ŋê êbôk da ba êbôk ma sapêj eyaŋ nô m da êj ma hatôm ethak doŋtom haviŋ Kilisi ba ibitak ôdôj te iyom. ¹⁹ *Ma yahanaj nena ŋgôk iniŋ nô m lôk alokwaŋ ma valu iniŋ athêj hêk e? ²⁰ *Mi. ŋê daluk êv da hadêj ŋgôk. Ma ŋgôk takêj ma Wapômbêj e? Miŋ yaleŋhaviŋ môlô nosak doŋtom imbiŋ ŋgôk ami. ²¹ *Miŋ hatôm nunum êndôk Anyô Bêj anêj tase lôk ŋgôk anêj imbiŋ ami. Ma miŋ hatôm noŋwaŋ ŋgôk anêj nô m lôk Anyô Bêj anêj imbiŋ ami. ²² *Hatôm alalô nadôk Anyô Bêj la ek ladaŋ e? Ma hêv vovaŋ hadêj alalô êj ma tem namô lôklokwaŋ ma miŋ nanêm yak ami e?

Nambô Wapômbêj anêj athêj

²³ *Môlô onaŋ nena, “Balabuŋ te miŋ havalôj alalô loj ami. Ba malêla takatu alalô leŋjhabiŋ nandum ma hatôm.” Ma doŋtom ya Pol yahanaj nena nô mkama

* 10:16: Mat 26:26-28 * 10:17: Lom 12:5 * 10:18: Wkp 7:6 * 10:19: 1Ko 8:4
* 10:20: Lo 32:17; ALK 9:20 * 10:21: 2Ko 6:15-16 * 10:22: Lo 32:21
* 10:23: 1Ko 6:12

sapêḅ tem miḅ nêḅ môlô sa lôk embatho môlô loḅ ami.
 24 *Ba miḅ lemimimbi oda anêḅ mavi iyom ami ma lemimimbi anyô vi iniḅ mavi imbiḅ.

25-30 *Ma

“Nômkaḅa pik lôkthô ma Anyô Bêḅ anêḅ.” *Kapya Yeḅ*
 24:1

Yahabô Wapômbêḅ ba yahaḅ lôk yaleḅmavi êḅ ma anyôla miḅ hatôm esaḅ ya ami. Yenaḅ auk nena yaḅgaḅ ma tem yaḅgaḅ. Ma yahadô ma dô. Anyô vi iniḅ auk miḅ havalonḅ ya loḅ ami. Aêḅ ba noja alim vathiap lôkthô atu ba ôêv vuli ba onḅwaḅ. Miḅ lemim malaiḅ ami.

Ma ḅê daluk doho elam o ek nu nonḅwaḅ nôm imbiḅ i ba hudum ek nu ma miḅ onanḅ injik i liḅ ami. Nonḅwaḅ iyom. Ma doḅtom anyôla hanaḅ hadêḅ o nena nôm êntêk ma nôm ḅḅôkba, êḅ ma miḅ nonḅwaḅ ami ek nêḅ anyô daluk êḅ sa ek miḅ lamalaiḅ esak o ami. Ma miḅ yahanaḅ hathak ḅê êvhaviḅ ami. Mi. Yahanaḅ hathak ḅê daluk.

31 *Aêḅ ba oanḅ mena unum mena udum aisê, nundum lôkthô aêḅ iyom ek nobam Wapômbêḅ anêḅ athêḅ.
 32 *Avômalô Israeḅ lo Glik lôk Wapômbêḅ anêḅ avômalô êvhaviḅ takatu, ma miḅ nundum nômla ek nosale i thô ami. 33 *Nômkaḅa lôkthô atu ba yahadum ma yahadum ek yanêḅ avômalô vi sa ek neja bulubiḅ. Miḅ yahabôlêḅ nôm leḅiḅmavi ek yada ami.

11

1 *Yahasopa Kilisi ba intu nosopa yaveḅgwam.

Pol hanaḅ hathak nendam leḅkadôk siḅ

* 10:24: Lom 15:1-2 * 10:25-30: Sng 24:1; 1Ko 8:7; 1Ti 4:4 * 10:31:
 Kol 3:17 * 10:32: Lom 14:13 * 10:33: 1Ko 9:20-22 * 11:1: 1Ko 4:16

² Yahayê nena môlô miñ lemimpaliñ yenañ abô ami ba yahanañ abô mavi hathak môlô. Môlô ovaloñ yenañ auk taksêbôk atu ba êdôn ya ba yahadôn môlô hathak.

³* Yalerhaviñ môlô noyala nena Kilisi ma hamô vuliñ ek anyô ma anyô hamô vuliñ ek avi ma Wapômbêñ hamô vuliñ ek Kilisi.* ⁴ Ba ôpatu ba hadum ek eteñ mek mena hanañ Wapômbêñ anêñ auk bêñ ek embatho avômalô loñ ba hakôk kulun, êñ ma hêv mama hadêñ Kilisi atu ba hamô vuliñ ek yani. ⁵ Avi takatu ba enañ Wapômbêñ anêñ auk bêñ ek embatho avômalô loñ lôk eteñ mek nendam leññkadôk siñ ma miñ nekapiñ leññkadôk ñauñ ba popam ami. Edam leññkadôk siñ ami lôk ekapiñ leññkadôk ñauñ ba popam, êñ ma hatôm êv mama hadêñ ôpatu ba hamô vuliñ ek i. ⁶ Avi atu ba miñ lahavîñ endam wakadôk ami êñ ma nekapiñ wakadôk ñauñ. Ma doñtom nôm êñ ma nôm mama. Ba intu avi nesak nendam leññkadôk siñ. ⁷⁻⁹* Anyô ma hatôm Wapômbêñ da ba hik Wapômbêñ anêñ lôkmañgiñ thô. Ba intu yani êkôk nômla êmô wakadôk ami. Anyô ma miñ epesañ hathak avi lokwañ ami ma mi. Avi ma epesañ hathak anyô lokwañ. Miñ epesañ anyô ek nêmi avi sa ami, mi, avi ek nêmi anyô sa. Ba intu avi hik anyô anêñ lôkmañgiñ thô. ¹⁰ Aêñ ba avi nendam leññkadôk siñ êtôm lavôñgiñ te ek añela nêgê.

¹¹⁻¹² Avi ibitak anêñ anyô. Ma avi evathu anyô ba intu anyô êlêm anêñ avi aêñ iyom. Ma doñtom nômkama sapêñ halêm anêñ Wapômbêñ. Ba intu avi takatu ba esopa Anyô Bêñ miñ hatôm nenañ nena, “Yêlô avi iyom ba yôv”

* 11:3: Stt 3:16; Ep 5:23 * 11:3: Abô Glik hathak “vuliñ” anêñ ôdôn yañ nena “lokwañ ta”. Aêñ ba abô 11:3 haveñ aêntêk. “Kilisi ma hatôm a anêñ lokwañ ta ma anyô sapêñ ma epesañ hathak Kilisi ba êtôm thañaj. Ma anyô hatôm a anêñ lokwañ ta ma avi halêm anêñ anyô ba êtôm thañaj. Ma Anyô Bêñ hatôm a anêñ lokwañ ta ma hêv Kilisi ba halêm ba hatôm thañaj.”

* 11:7-9: Stt 1:26-27; 2:18-23

mena anyô nenañ nena, “Yêlô anyô iyom ba yôv”. Mi.
¹³ Lemimhabi aisê? Avi miñ edam leñkadôk siñ ami ba eteñ mek hadêñ Wapômbêñ êñ ma mavi e? ¹⁴⁻¹⁵ Alalô lôkthô ayala alalôaniñ auk. Avi iniñ leñkadôk ñauñ hamô ek imbuliv leññkadôk siñ. Ma alalô anañ nena yani ma avi mavi. Ma doñtom anyô atu ba wakadôk ñauñ daim yani tem mama. ¹⁶ Avômalô takatu ba êpôlik hathak abô êntêk nodañô! Yêlôaniñ avi lôk avi takatu ba êvhaviñ Anyô Bêñ ba êmô luvuluvu ethak edam leññkadôk siñ ba intu môlô nundum aêñ iyom.

Kolin ibuliñ Wapômbêñ anêñ nôm matheñ

¹⁷ Môlô othak doñtom ma miñ udum mavi hadêñ avômalô vi ami. Môlô ubuliñ i ba intu ya miñ hatôm yanañ abô mavi esak môlô ami. ¹⁸ *Yahalañô môlô ñê êvhaviñ othak doñtom ma ovak am vose hi lodôñlodôñ. Yakô abô êñ bute ma avanôñ. ¹⁹ Yakô môlô osoñ nena lodôñlodôñ êñ ma mavi ek nêgê nena opalêla esopa Wapômbêñ mavi ba hanañ mavi ma opalêla mi. Aisê? ²⁰ Môlô othak doñtom hatôm ñê êvhaviñ ma osoñ nena oañ Anyô Bêñ anêñ nôm e? Mi! ²¹ Môlô doho ômôñ ba ovasiñ nôm ba oañ palôñ. Ma doho ema kisi ma doho eyañ ba inum aleba leñsoam bok. ²² Môlô unyak oñgwañ lo nunum êmô mi e? Yakô môlô nôpôlik ek Wapômbêñ anêñ avômalô êvhaviñ takatu ba nômkama mi ba ôñgô i nena avômalô ôvathek. Ba yanañ aisê êndêñ môlô? Yambam môlô e? Mi anôñ!

²³ Anyô Bêñ hadôñ ya ba intu yandôñ môlô aêntêk. Bôlôvôñ atu ba tem nenañ Anyô Bêñ Yisu bêñ ma hawa polom ²⁴ ma hêv lamavi ma haya ba hanañ, “Êntêk ma yenañ yaleñviñkupik ba yahêv ek nêmmôlô sa. Nundum aêñ ek lemimimbi ya.” ²⁵ *Eyañ vêmmô ma hawa tase

* 11:18: 1Ko 1:10-12 * 11:25: Kis 24:6-8; Hib 8:8-13

te aêñ iyom ma hanañ, “Êntêk ma tabô lukmuk atu ba yahavak hathak yenañ thalaleñ. Waklavônñ atu ba unum ma nundum aêñ ek lemimimbi ya.”²⁶ Waklavônñ mólô oañ polom êntêk lôk unum halôk tase êntêk ma hanañ hathak Anyô Bêñ anêñ ñama lôk endelêm.

Alalô nasô i ba naya vêmam ka naja Anyô Bêñ anêñ nôm

²⁷* Aêñ ba anyôla hayañ lo hanum palonñ êñ ma habuliñ polom lôk tase êñ ba Anyô Bêñ anêñ liñkupik lo thalaleñ lôk ñama habitak hatôm nôm oyañ ba ôpêñ tem indum abô. ²⁸ Avômalô idum ek nejañ polom lôk ninum êndôk tase êñ ma nêsô i ba neya vêmam ka nejañ. ²⁹ Anyôla hayañ lo hanum nôm mathenñ êntêk ma miñ lahabi Yisu Kilisi liñkupik lôk anêñ avômalô ami, ôpêñda hadum ba tem Wapômbêñ nêm malaiñ êndênñ ôpêñ. ³⁰ Aêñ ba intu mólô doho lokwañ mi lôk ôpôm lijiñ ma bêñ anônñ ema. ³¹ Ma doñtom alalôda nasô i ba naya êña Wapômbêñ miñ hatôm indum abô ek alalô ami. ³²* Anyô Bêñ hanañ alalô bêñ ba hêv malaiñ hadênñ alalô ek êndônñ alalô ek pik lo leñ anêñ dañ atu ba Wapômbêñ hêv avômalô pik vê ma tem miñ nêm alalô vê imbiñ ami.

³³ Aêñ ba aiyañ thêlô, waklavônñ atu ba mólô ôlêm othak doñtom ek oñgwañ, êñ ma noyabiñ mólôviyañ. ³⁴ Ma mólô doho oma kisi ma oñgwañ nôm êmô unim unyak vêm ka nôlêm nosak doñtom ek miñ abô la êpôm o ami.

Wak alê atu ba yahathôk ma tem yanêm auk doho imbiñ.

12

Lovak Mathenñ anêñ wapôm lomaloma

¹ Aiyañ thêlô yahadum ek yapesañ mólônim auk lokbañ takatu ba hathak wapôm lomaloma atu ba Lovak Mathenñ

* 11:27: Hib 10:29 * 11:32: Hib 12:5-6

hêv hadêḡ avômalô. ²*Sêbôk ba môlô avômalô daluk ma elom môlô hi mayaliv ek ôêv yeḡ hadêḡ nôḡ takatu ba miḡ hatôm enaḡ abô ami. ³*Aêḡ ba yanaḡ êndêḡ môlô nena Anyô Bêḡ anêḡ Lovak Matherḡ hayabiḡ anyôla, êḡ ma tem miḡ yani esaḡ Yisu ba enaḡ abôma ami. Ma Lovak Matherḡ iyom intu hatôm indum ôpêḡ ba enaḡ nena Yisu ma Anyô Bêḡ.

⁴*Wapôm ma lomaloma ma Lovak Matherḡ ma doḡtom iyom intu hêv. ⁵Ma kobom nêḡnêḡ avômalô sa ma lomaloma ma Anyô Bêḡ ma doḡtom iyom. ⁶Ma ku lomaloma hêk ma doḡtom Wapômbêḡ ma doḡtom iyom intu hêv lôklokwaḡ hadêḡ avômalô lôkthô ek nindum.

⁷Lovak Matherḡ hadum ku hamô anyô tomtom ek hêv alalô sa ek namô mavi imbiḡi. ⁸Anyô yaḡ ma hêv Wapômbêḡ anêḡ abô auk lôkmaḡḡiḡ ek enaḡ bêḡ. Ma yaḡ ma Lovak Matherḡ êḡ hêv auk eyala Wapômbêḡ anêḡ auk lomaloma. ⁹Ma te ma hêv auk hêvhaviḡ lôklokwaḡ. Ma te ma hêv lôklokwaḡ ek nindum anyô lijiḡ mavi. ¹⁰Ma te ma hêv ek indum nômbithi lôklokwaḡ ma yaḡ ma enaḡ Wapômbêḡ anêḡ auk bêḡ ek embatho avômalô loḡ ma te ma hatitiḡ ḡê evatho avômalô loḡ hathak iniḡ ku ma te ma hêv abô masôm hadêḡ avômalô ma te ma hêv auk ek enaḡ abô masôm takêḡ anêḡ ôdôḡ bêḡ. ¹¹*Ku takêḡ lôkthô ma halêm anêḡ Lovak Matherḡ doḡtom êḡ iyom ba hêv hadêḡ anyô tomtom hatôm yanida anêḡ lahaviḡ.

Alalô lôkthô ma kupik doḡtom êḡ anêḡ lôbôlôbô

¹²*Kupik ma doḡtom iyom, ma doḡtom anêḡ lôbôlôbô hamô. Anêḡ lôbôlôbô takêḡ ma bêḡ anôḡ, ma doḡtom kupik doḡtom hayabiḡ. Ma Kilisi da anêḡ aêḡ iyom.

* 12:2: Hab 2:18-19 * 12:3: 1Jon 4:2-3 * 12:4: Lom 12:6 * 12:11: 1Ko 7:7
* 12:12: 1Ko 10:17

¹³ *Alalô lôkthô athik athak Lovak Matheŋ doŋtom ba abitak kupik doŋtom, avômalô Isael lôk avômalô Glik ma ñê lôk alaŋsi lôk ñê alaŋsi mi, alalô sapêŋ abitak hatôm kupik doŋtom iyom. Ma Lovak Matheŋ doŋtom intu hamô alalô lôkthô kapôlôŋiŋ.

¹⁴ Ma kupik ma miŋ epesaŋ hathak nômla doŋtom ami. Mi. Bêŋ anôŋ. ¹⁵ Veŋ kapô hanaŋ nena, “Baheŋ ma yaŋda ma veŋ kapô ma yaŋda. Ba intu ya miŋ kupik bute ami.” Êŋ ma abô avanôŋ e? Mi. Veŋ kapô ma kupik êŋ bute. ¹⁶ Leŋôndôŋ hanaŋ nena, “Maleŋdaluk ma yaŋda ma leŋôndôŋ ma yaŋda. Ba intu ya miŋ kupik bute ami.” Êŋ ma abô avanôŋ e? Mi. Leŋôndôŋ ma kupik êŋ bute. ¹⁷ Aêŋ ba kupik lôkthô ma maleŋdaluk iyom ma tem alalô nadaŋô aisê? Ma kupik lôkthô ma leŋôndôŋ iyom, ma tem alalô nadiŋu ôv aisê? ¹⁸ Odaŋô! Wapômbêŋ hapesaŋ kupik êŋ bu tomtom halôk ida iniŋ loŋ hatôm yanida anêŋ lahaviŋ. ¹⁹ Ba intu kupik êŋ bute iyom ma kupik lôkthô tem aisê? ²⁰ Aêŋ ba kupik êŋ anêŋ lôbôlôbô hamô ma doŋtom anêŋ kupik ma doŋtom.

²¹ Maleŋdaluk miŋ hatôm êpôlik esak baheŋ ba enaŋ, “O dô!” Ma leŋkadôk miŋ hatôm êpôlik esak veŋkapô ba enaŋ, “O dô!” ²² Mi! Kupik lôkthô ma anêŋ loŋ pulusik hamô ba loŋ pulusik takêŋ ma bêŋ ek eyabiŋ o mavi. ²³ Kupik anêŋ loŋ mama alalô athak apesaŋ lôk aluviŋ mavi ba adô hêk loŋ kapô. ²⁴ Ma kupik anêŋ loŋ mama mi ma miŋ alalô athak ik kup ami. Ma Wapômbêŋ hapesaŋ kupik anêŋ lôbôlôbô atu ba ethak doŋtom ma hêv athêŋ bêŋ hadêŋ loŋ mama ²⁵ ek batu miŋ nabaki vose ni lodôŋlodôŋ ami ma nanêm i sa ni ba êlêm. ²⁶ Bute hawa vovaŋ, lôkthô ewa vovaŋ. Ma bute hawa athêŋ bêŋ, êŋ ma lôkthô êbôi.

* 12:13: Gal 3:28

²⁷*Môlô ma Kilisi lijkupik ba môlô tomtom ma hatôm yani anêḡ kupik lôbôlôbô atu. ²⁸*ḡê êvhaviḡ Anyô Bêḡ ma hêv ku lomaloma hadêḡ i. Môḡ anôḡ ma aposel, hayô hêk ma plopet, ma havenḡ yam ma kêdôḡwaga, vêm ma ḡê ku idum nômbithi lôk ḡê takatu ba idum avômalô mavi lôk ḡê takatu ba êv avômalô sa lôk avaka ku lôkthô ma ḡê enaḡ abô masôm. ²⁹Aêḡ ba môlô doho lêk aposel ma doho plopet ma doho kêdôḡwaga lôk doho idum nômbithi ³⁰ma doho idum avômalô mavi lôk doho enaḡ abô masôm ma doho ik abô masôm liliḡ êḡ ma mavi. ³¹*Wapôm lomaloma takatu ba hamôḡ ek vi, êḡ ma ôpôviḡ o ek onja. Êntêk ma loḡndê mavi anôḡ te intu tem yaḡgik thô êndêḡ môlô.

13

Loḡndê leyihaviḡ

¹Ôpatu ba hanaḡ abô masôm lôk aḡela iniḡ abô lomaloma ma doḡtom lahaviḡ avômalô ami, yani êḡ hatôm subim atu ba ik ba halaḡ mayaliv lôk yeḡ beleḡ atu ba ibi ba pôk lili oyaḡ. ²*Ma ôpatu ba hanaḡ Wapômbêḡ anêḡ auk bêḡ mena hawa auk hathak auk loḡ kapô ba hanaḡ auk lôkmaḡḡiḡ mena anyô hêvhaviḡ ba hanaḡ ba dumlolê haviyô ba hi, ma doḡtom lahaviḡ mi hêk ôpêḡ ma anêḡ ku ma nôm oyaḡ. ³Ma anyôla hêv anêḡ nômkama ek hêv ḡê siv sa lôk hêv ida hatôm da atum ma doḡtom miḡ lahaviḡ avômalô ami, nôm êḡ miḡ hêv yanida sa ami.

⁴Ôpatu ba lahaviḡ avômalô, yani ma yôhok mavi ba nêḡ la êndêḡ avômalô. Yani miḡ ladaḡ lôk ebam yanida ba êmbôi ami. ⁵Ma miḡ indum nôḡ mama lôk êtôm anyô paloḡ lôk miḡ laḡaḡa ketheḡ oyaḡ lôk embaloḡ auk

* 12:27: Lom 12:5 * 12:28: Ep 4:11-12 * 12:31: 1Ko 14:1 * 13:2: Mat 17:20

esak kambom bôsêbôk ami. ⁶* Leŋhaviŋ ma miŋ habôï hathak kambom ami, mi, habôï hathak abô avanôŋ iyom. ⁷* Ôpatu ba lahaviŋ avômalô hathak hamô maliŋyaô ma anêŋ hêvhaviŋ hamiŋ lôklokwaŋ. Ma hathak hêv ma ek Wapômbêŋ ba hamiŋ majaŋ.

⁸ Kobom leŋiŋhaviŋ i ma anêŋ daŋ mi. Ma opalêla takatu ba enaŋ abô plopet ma thêlônij ku tem anêŋ daŋ. Lôk abô masôm lomaloma, jiŋaŋ takêŋ tem ênjêk tiŋij. Lôk auk lôkmaŋgiŋ tem ende ba ni. ⁹ Ma alalô ayala Wapômbêŋ anêŋ auk dokte iyom lôk anaŋ anêŋ auk dokte iyom. ¹⁰ Ma waklavôŋ atu ba Yisu endelêm ma ku sapêŋ tem êyô anêŋ daŋ ba injik anôŋ ma tem enja loŋ ek ku takêŋ lôkthô. ¹¹ Sêbôk ma ya amena ma yahanaŋ abô inaŋ amena lôk yaleŋhabi inaŋ amena ma yenaŋ auk inaŋ amena. Ma yahabitak anyô ma yahatak auk amena. ¹² Lêk ma alalô ayê lôk anôŋ ami. Mi. Ayê dahô oyaŋ. Ma embeŋ yam ma tem nagê lôk anôŋ. Lêk ayala dokte iyom ma embeŋ yam ma tem nayala anôŋ biŋ hatôm Wapômbêŋ lêk hayala alalô lôkthô katô anôŋ.

¹³* Ma nôm lô êntêk iyom hêk. Êvhaviŋ lôk êv maleŋ ek Wapômbêŋ ma leŋhaviŋ. Ma doŋtom leŋhaviŋ iyom intu bêŋ ek nôm lô êntêk.

14

Alalô leŋiŋmavi anôŋ ek nanaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô

¹* Nosopa loŋôndê leŋiŋhaviŋ iyom ba nondanviŋ ek nonaŋ Lovak Matheŋ anêŋ abô lomaloma. Lôk nômbêŋ ba nôpôviŋ am lôklokwaŋ ek nonaŋ Wapômbêŋ anêŋ auk bêŋ ek embatho avômalô loŋ. ² Ma opalê atu ba hanaŋ hathak abô masôm miŋ hanaŋ hadêŋ avômalô pik ami.

* 13:6: Lom 12:9 * 13:7: 1Pi 4:8 * 13:13: 1Te 1:3 * 14:1: 1Ko 12:31; 14:39

Mi. Hanaŋ hadêŋ Wapômbêŋ ba hanaŋ abô loŋ kapô atu ba Lovak Matheŋ hêv hadêŋ yani. Ba anyôla miŋ hatôm eyala anêŋ ôdôŋ ami. ³ Ma opalêla takatu ba idum ek nembatho avômalô loŋ ma nenaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô esak avômalô pik iniŋ abô, ôpêŋ havatho thêlô loŋ lôk hathô thêlô ba haya lôk hêv abô labali hadêŋ i. ⁴ Ma ôpatu ba hanaŋ abô masôm havatho yanida loŋ. Ma doŋtom ôpatu ba hanaŋ Wapômbêŋ anêŋ auk hathak avômalô pik iniŋ abô, yani havatho avômalô êvhaviŋ loŋ. ⁵ Yalenŋhaviŋ môlô lôkthô nonaŋ abô masôm. Ma doŋtom yenaŋ auk lôklokwaŋ nena nonaŋ Wapômbêŋ anêŋ auk bêŋ ek embatho avômalô loŋ. Ôpatu ba havatho avômalô êvhaviŋ loŋ ma bêŋ anôŋ ek ôpatu ba hanaŋ hathak abô masôm. Ma doŋtom anyôla hik abô êŋ liliŋ ba havatho avômalô êvhaviŋ lôkthô loŋ, êŋ ma mavi anôŋ aêŋ iyom.

⁶ Aêŋ ba aiyar thêlô, nodarô! Yahathôk ek môlô ba yahanar abô lôk auk mena yahik Wapômbêŋ anêŋ auk loŋ kapô thô mena yahadôŋ avômalô mena yahanar Wapômbêŋ anêŋ auk bêŋ, êŋ ma hatôm yahavatho môlô loŋ. Ma doŋtom yahanar abô masôm ba miŋ môlô oyala ami, êŋ ma yahavatho môlô loŋ aisê? ⁷ Ma môlô lemimimbi esak abiŋ lôk gita. Thêlô ma miŋ nôm lôkmala ami. Ma doŋtom iniŋ asêŋ hamô. Ma thêlôniŋ pôk halaŋ mayaliv êŋ ma tem miŋ alalô nadaŋô iniŋ asêŋ mavi ami. ⁸ Ma lavuak miŋ halaŋ mavi ami ma avômalô tem nêpôpêk i ek nijik vovak aisê am? ⁹ Ma môlô vemimbôlêk ma aêŋ iyom. Môlô onaŋ abô masôm ma avômalô tem neyala aisê? Abô êŋ ma hatôm lovak ba miŋ eyala ami. ¹⁰ Yakô ek abô lomaloma takatu ba hêk pik bêŋ êntêk lôkthô iniŋ ôdôŋ hamô. ¹¹ Aêŋ ba miŋ yahayala abô atu ba anyô yar hanaŋ anêŋ ôdôŋ ami, êŋ ma hatôm ya anyô loŋ buyar ma yani anyô loŋ buyar. ¹² Ma môlô aêŋ iyom. Môlô othak ôpôviŋ ek nundum Lovak Matheŋ anêŋ ku lomaloma. Aêŋ

ba nundilup esak ku yaŋ atu ba tem embatho avômalô êvhaviŋ lôkthô loŋ.

¹³ Ba intu opalêla takatu ba enaŋ abô hathak abô masôm ma neteŋ mek ek nijik iniŋ abô êŋ liliŋ ek avômalô lôkthô neyala. ¹⁴ Ma yahateŋ mek hathak abô masôm, êŋ ma yadahôlôn hateŋ mek êŋ. Ma doŋtom yenaŋ auk miŋ havalon ami. ¹⁵ Aêŋ ba yandum aisê? Mek atu ba yadahôlôn hateŋ ma yenaŋ auk eteŋ imbiŋ. Lôk yeŋ atu ba yadahôlôn hêv ma yenaŋ auk nêv imbiŋ. ¹⁶ Hôêv lemmavi hadêŋ Wapômbêŋ hathak abô masôm ma ôpatu ba miŋ halaŋô ami tem miŋ hatôm eyala abô atu ba honaŋ ami. Ba tem miŋ enaŋ nena “avanônŋ” esak anêv mek êŋ ami. ¹⁷ Odanêv mek êŋ mavi ma doŋtom miŋ havatho ôpêŋ loŋ ami.

¹⁸ Yahamônŋ ek môlô lôkthô hathak yahananŋ abô masôm ba intu yahananŋ yaleŋmavi hadêŋ Wapômbêŋ. ¹⁹ Ma yahamô ŋê êvhaviŋ malêvônŋ ba yahananŋ abô bidoŋna hathak avômalô da iniŋ abô ek yanêv auk êndêŋ i, êŋ ma mavi. Ma abô daim hatôm 10,000 hathak abô masôm êŋ ma tem thêlô neja auk aisê?

²⁰ *Aiyaŋ thêlô, notak auk hathak nundum kambom êtôm avômena kasek takatu ba miŋ eyala nômla ami ma noja ŋê bôk talaŋ yôv iniŋ auk. ²¹ *Eto hêk abô balabuŋ nena Wapômbêŋ hanaŋ avômalô Islel bêŋ ba hanaŋ, “Tem yaŋgik vovak ba yanaŋ abô masôm

lôk ŋê pik yaŋ iniŋ abô êndêŋ avômalô,

ma doŋtom thêlô tem miŋ nedaŋô ya ami.’

Anyô Bêŋ hanaŋ aêŋ.”

Aisaia 28:11-12

²² Ba intu abô masôm ma hatôm lavônŋiŋ ba êv hadêŋ ŋê daluk ek injik i thô. Ma abô takatu ba enaŋ ek havatho

* 14:20: Ep 4:14 * 14:21: Ais 28:11-12

avômalô loṅ ma hatôm lavôṅiṅ ba êv hadêṅ ḡê êvhaviṅ.
²³ *Avômalô êvhaviṅ lôkthô ethak doṅtom ba enaṅ abô masôm lôk vi atu ba miṅ êvhaviṅ ami ba miṅ êdôṅ i ami, elañô abô êṅ, ma tem nenaṅ nena mômô ma avômalô molo.
²⁴ *Ma doṅtom mômô onaṅ Wapômbêṅ anêṅ auk bêṅ ek embatho avômalô vi loṅ, ma auk êṅ intu tem indum abô esak anyô vi ek nede i liliṅ. ²⁵ Malêla takatu ba havuṅi hamiṅ yani kapô tem imbitak yaiṅ. Êṅ ma tem yani endek vadôṅ lêlô ba nêṅ yeṅ êndêṅ Wapômbêṅ ba enaṅ bêṅ nena, “Avanôṅ biṅ! Wapômbêṅ lêk hamô haviṅ mômô!”

Ku nêṅem yeṅ lôkthô imbitak thêthôn

²⁶ *Aêṅ ba aiyaṅ thêlô, alalô nanaṅ aisê? Alalô ayô athak doṅtom ma doho nêṅem yeṅ ma doho nêṅdôṅ avômalô ma doho nenaṅ Wapômbêṅ anêṅ abô loṅ kapô ma doho nenaṅ abô masôm ma doho nenaṅ abô êṅ anêṅ ôdôṅ bêṅ. Nômbeṅ êṅ imbitak aêṅ ek embatho avômalô êvhaviṅ loṅ. ²⁷ Ba intu anyô ju mena lô la nenaṅ abô masôm ma te êmôṅ ma yaṅ embeṅ yam ma te embeṅ yam anôṅ ek anyô lôkauk la hamô ma enaṅ abô êṅ anêṅ ôdôṅ bêṅ. ²⁸ Aêṅ ba ôpatu ba hanaṅ abô masôm anêṅ ôdôṅ bêṅ te miṅ hamô avômalô malêvôṅ ami, êṅ ma ôpatu ba hanaṅ abô masôm bônôṅ ba imiṅ. Yani enaṅ thikuthik êndôk yanida ni ek Wapômbêṅ.

²⁹ *Lokwaṅju mena lô la takatu ba Wapômbêṅ hêv abô hadêṅ i ek nenaṅ ma takatu ba êmô ek elañô nititiṅ abô takêṅ katô. ³⁰ Anyôla hanaṅ Wapômbêṅ anêṅ abô hamiṅ ba Wapômbêṅ hêv abô halôk anyô yaṅ kapô ek enaṅ, ma ôpêṅ êndôk êmô biṅ ma yaṅ atu imbiyô enaṅ ³¹ ek mômô sapêṅ tomtom nonaṅ abô ek avômalô sapêṅ nedarô ba

* 14:23: Ap 2:13 * 14:24: Jon 16:8 * 14:26: 1Ko 12:8-10 * 14:29: 1Te 5:21

neja auk ek embatho i loŋ. ³²⁻³⁴* Wapômbêŋ hathak hasup avômalô sapêŋ ethak doŋtom lôk kapôlônŋiŋ doŋtom. Ma miŋ hadum nômla mayaliv ami. Aêŋ ba avômalô enaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô bêŋ, thêlô ethak eyabiŋ veŋiŋbôlêk.

Avômalô êvhaviŋ ethak doŋtom êŋ ma avi nêmo bônôŋ. Avômalô ôdôn êvhaviŋ takatu ba êmo luvuluvu ethak idum aêŋ. Thêlô miŋ hatôm nenaŋ abô ami. Ma thêlôda nêmo anyô vibiŋ êtôm atu ba abô balabuŋ hanaŋ. ³⁵ Avômalô êvhaviŋ lêk ethak doŋtom ek nênem yeŋ, ma avi la hamiŋ ba hanaŋ abô, êŋ ma nôm mama. Aêŋ ba avi idum ek neja auk ma ini unyak am ka miŋ nenaŋ injik vêŋi liŋ.

³⁶ Ma môlô osoŋ nena môlôda intu Wapômbêŋ anêŋ abô anêŋ alaŋ e? ³⁷* Anyô la hasoŋ nena yani anyô hanaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô hadêŋ avômalô vi mena hadum Lovak Matheŋ anêŋ ku lomaloma, êŋ ma enaŋ bêŋ nena abô êntêk yahato ma Wapômbêŋ anêŋ balabuŋ mena mi e? ³⁸ Opalêla takatu ba êpôlik hathak abô êntêk ma nôpôlik esak i aêŋ iyom.

³⁹ Aêŋ ba aiyay thêlô, nôpôviŋ am ek nonaŋ Wapômbêŋ anêŋ auk bêŋ ek embatho avômalô loŋ ma miŋ nôŋgwêk abô masôm loŋ siŋ ami. ⁴⁰ Ma nundum ku lôkthô thêthônŋ ma miŋ mayaliv ami.

15

Kilisi bôk hama ba haviyô hathak loŋbô

¹ Aiyay thêlô, yahadum ek yangik môlônim auk liŋ esak Abô Mavi takatu ba bôk yahanay hadêŋ môlô yôv. Môlô bôk olaŋô ba lêk umiŋ lôklokwaŋ. ² Ma doŋtom yakô môlônim ôêvhaviŋ êŋ anêŋ anônŋ mi. Môlô ovaloŋ abô

* ^{14:32-34:} 1Ko 11:3; 1Ti 2:12 * ^{14:37:} 1Jon 4:6

takatu ba bôk yahanarj bêj hadêj môle lôklokwarj êj ma tem nê môle bulubiŋ.

³* Abô bôk êdônj ya hathak ma yahadônj môle aêntêk. Abô êntêk ma auk lôkthô anêj ôdônj. Kilisi hama ek hêv alalôaniŋ kambom lôkthô vê hatôm atu ba bôk eto yôv.

⁴* Ba elav yani ma wak te lô ma haviyô hatôm atu ba bôk eto yôv. ⁵* Pita hayê yani vêm ma aposel laumiŋ ba lahavuju êyê yani. ⁶ Vêm ma avômalô êvhaviŋ hatôm 500 ethak doŋtom êmô ba êyê yani. Bêj anônj êmô lôkmala ma vi bôk ema. ⁷* Ma yani hik i thô hadêj Jems vêm ma aposel lôkthô. ⁸* Ma ya hatôm amena atu ba evolôj ba intu yani hiki thô hadêj ya haveŋ yam anônj.

⁹* Yahabuliŋ Wapômbêj anêj avômalô êvhaviŋ ba intu yahatôm aposel yaônaloŋk ba ya miŋ anyô mavi ek nendam ya nena aposel ami. ¹⁰* Ma Wapômbêj hêv anêj wapôm hadêj ya ba hik anônj ek yambitak aposel. Yahadum ku bêj anônj hamônj ek aposel vi. Ma doŋtom yada miŋ yahadum ku takêj ami ma Wapômbêj anêj wapôm atu ba hamô haviŋ ya. ¹¹ Yêlô lôk aposel sapêj athak anarj abô doŋtom hadêj môle ba abô takêj intu bôk ôêvhaviŋ yôv.

Avômalô ŋama tem nimbiyô

¹² Yêlô athak anarj nena Yisu haviyô anêj ŋama ma aisê ka môle vi onarj nena miŋ hatôm imbiyô ami? ¹³ Aêj ba ŋê ŋama miŋ iviyô ami, êj ma Kilisi miŋ bôk haviyô anêj ŋama ami. ¹⁴ Ma Kilisi miŋ bôk haviyô hathak loŋbô ami, êj ma yêlôaniŋ abô takatu ba anarj ma anêj anônj mi hatôm môle nim ôêvhaviŋ anêj anônj mi aêj iyom. ¹⁵ Yêlô

* 15:3: Ais 53:5-12 * 15:4: Mat 12:40; Ap 2:24-32 * 15:5: Mat 28:16-17;
 Luk 24:34 * 15:7: Ap 1:3-4 * 15:8: Ap 9:3-6 * 15:9: Ep 3:8; 1Ti 1:15
 * 15:10: 2Ko 11:23

anaŋ nena Wapômbêŋ bôk hik Kilisi liŋ. Ma nê ŋama miŋ iviyô hathak loŋbô ami, êŋ ma Wapômbêŋ miŋ bôk hik Kilisi liŋ ami ba yêlô êv Wapômbêŋ anêŋ abô lelaliliŋ ba adum hatôm abôyaŋ. Êŋ ma malaiŋ bêŋ. ¹⁶ Ma nê ŋama miŋ iviyô ami, êŋ ma Kilisi miŋ bôk haviyô haviŋ ami. ¹⁷ Ma Kilisi miŋ haviyô ami, êŋ ma môle nim kambom hamô denaŋ ba môle nim ôv haviŋ miŋ hatôm nê môle sa ami. ¹⁸ Ba avômalô takatu ba bôk êmô haviŋ Yisu Kilisi ba ema ma thêlô êŋ bôk êv yak haviŋ. ¹⁹ Ma alalô asoŋ nena alalôaniŋ êv haviŋ hêv alalô sa hamô pik êntêk iyom, êŋ ma alalô kambom anôŋ ma nê puliŋ takatu ba avômalô vi enaŋ nena “Alikaknena!” êmô mavi ek alalô.

Yisu haviyô anêŋ ŋama

²⁰ Ma doŋtom Kilisi bôk haviyô yôv anêŋ ŋama. Yani hatôm vuŋ môtŋ atu ba halôk môtŋ ba hayôk. Ba alalô ayê vuŋ môtŋ êŋ ma ayala nena bêŋ anôŋ tem êyôk embeŋ yam. Ma Yisu haviyô môtŋ ba nê ŋama lôkthô tem nimbiyô esak loŋbô aêŋ iyom. ²¹ *Ma anyô yaŋ hadum ba ŋama habitak. Ma yaŋ hadum ba nê ŋama iviyô hathak loŋbô. ²² Aêŋ ba alalô ma Adam anêŋ avômalô ba intu tem nama. Ma doŋtom vi atu ba êv haviŋ Kilisi tem neja lôkmala esak loŋbô. ²³ *Ba ôdônŋ ju êŋ iniŋ wakma da hamô. Kilisi ma hatôm vuŋ yôk môtŋ atu ba bôk haviyô ba tem endelê m ek anêŋ avômalô nimbiyô aêŋ iyom. ²⁴⁻²⁵ *Kilisi tem eyabiŋ anêŋ nômkama lôkthô endeba etak nê takatu ba ik vovak hadêŋ yani nê môtŋ vakapô vibiŋ am. Êŋ ma pik lo leŋ anêŋ daŋ tem êyô ma tem imbuliŋ kiŋ lo nê bêŋbêŋ ma ŋgôk lomaloma. Ma nê môtŋ loŋ lôkliŋyak êmbôni êndêŋ Lambô Wapômbêŋ. ²⁶ *Ma nô m kambom anôŋ atu ba yani

* 15:21: Lom 5:12 * 15:23: 1Te 4:16; ALK 20:5 * 15:24-25: Mat 22:44

* 15:26: ALK 20:14

imbuliņ emberj yam, êņ ma ņama ²⁷ *hatôm bôk enaņ nena,

“Bôk etak nômkama lôkthô hamô yani vakapô vibiņ.”

Kapya Yej 8:6

Aêņ ba Wapômbêņ da hatak nômkama lôkthô hamô Kilisi vakapô vibiņ. Ba intu alalô lôkthô ayala nena nômkama lôkthô tem êmô Kilisi vakapô vibiņ ma doņtom Wapômbêņ da hamô vuliņ. ²⁸ Wapômbêņ hadum anêņ ku hatak nômkama sapêņ hamô Kilisi vakapô vibiņ endeba anêņ daņ ma tem etak Nakaduņ êmô yani vibiņ, Lambô atu ba hatak nômkama lôkthô hamô Nakaduņ vibiņ ek Wapômbêņ êmô nômkama sapêņ vuliņ.

²⁹ Ma ņê ņama miņ ewa lôkmala hathak loņbô ami ma aisê hathak ņê takatu ba ithik ņaņ ek nênem ņê ņama sa? Aêņ ba ņê ņama miņ iviyô ami ma idum aêņ eka?

³⁰ *Ma aisê ka yêlô ana loņ takatu ba yêlô apôm malaiņ lomaloma? ³¹ Wak nômbêņ intu ma yahama! Aiyaņ thêlô,

yahabôya hathak môlô ek môlônim ôêvhaviņ Yisu Kilisi alalôaniņ Anyô Bêņ atu ba hadum ku hamiņ môlô ba yahanaņ abô avanôņ.

³² *Bôk yaha Epesus yôv ek yaņgik vovak imbiņ alim kambom atu. Ma abô hathak ņê ņama iviyô hathak loņbô ma abô êņ abôyaņ, êņ ma tem miņ yandum aêņ ami. Mi. Tem yasopa avômalô iniņ abô nena, “Alalô naņgaņ ba nanum yapiņ ek yamuņ ma tem alalô nama.”

Aisaia 22:13

³³ Abô bute hanaņ nena, “Avômalô kambom ethak ibuliņ avômalô mavi.” Ba intu miņ nosopa avômalô takatu ba esau môlô ami.

³⁴ Môlô doho miņ oyala Wapômbêņ ami. Ba intu yahanaņ ek nêem mama êndêņ môlô. Aêņ ba môlô nubiyô nombeņ thêthôņ ba notak unim kambom.

Kupik atu ba haviyô hathak loņbô ma tem yaņda

* 15:27: Sng 8:6 * 15:30: Lom 8:36 * 15:32: Ais 22:13

³⁵ Ma doho enañ, “Avômalô ɣama tem nimbiyô aisê? Ma tem neja kupik alê?” ³⁶*Môlô avômalô auk mi! Miñ hovatho yaɣvêk ami êñ ma tem enja lôkmala esak loɣbô aisê? ³⁷ Hovatho ku te ma hovatho anêñ anôñ e? Mi. Hovatho anêñ vêk iyom. ³⁸ Wapômbêñ da hêv yaɣvêk takêñ iniñ liɣkupik hatôm yanida anêñ lahaviñ. Yani hêv yaɣvêk takêñ da leɣviɣkupik tomtom. ³⁹ Vathiap lôkthô miñ hatôm doɣtom ami. Anyô iniñ vathiap yaɣda, ma alim iniñ te da, menak iniñ te da, ma alim ɣgwêk iniñ te da. ⁴⁰ Ma nômkama leɣ hamô ma nômkama pik hamô. Ma nômkama leɣ da anêñ lêlêyaɣ hamô ma nômkama pik anêñ lêlêyaɣ da hamô aêñ iyom. ⁴¹ Ma wak anêñ lêlêyaɣ yaɣda ek ayôñ anêñ ma vuliñ anêñ te da. Ma vuliñ lomaloma da iniñ lêlêyaɣ hamô aêñ iyom.

⁴² Ma kupik takatu ba iviyô hathak loɣbô iniñ lêlêyaɣ hamô aêñ iyom. Ma kupik atu ba elav halôk lôv ma hapalê. Ma kupik atu ba haviyô êñ ma yaɣda ba tem miñ epalê ami. ⁴³*Kupik atu ba elav êñ ma anêñ athêñ mi. Ma kupik atu ba haviyô hathak loɣbô êñ ma lôkmaɣiñ. Ma kupik atu ba elav, êñ ma vauna. Ma kupik atu ba haviyô hathak loɣbô ma anêñ lôklokwaɣ bomaɣ. ⁴⁴ Kupik atu ba elav ma kupik pik. Ma kupik atu ba haviyô hathak loɣbô ma kupik dahô lôkmala. Avanôñ. Kupik pik hamô ba intu kupik leɣ hamô aêñ iyom.

⁴⁵*Bôk eto nena,
 “Adam môñ habitak hatôm nôm lôkmala.” *Môñ Anôñ 2:7*
 Ma doɣtom Adam yaɣ atu ba haveɣ yam ma kupik dahô lôkmala anêñ ôdôñ ba tem nêñ lôkmala. ⁴⁶ Aêñ ba dahô êñ miñ habitak môñ ami. Ma kupik pik atu ba hamôñ vêmam ka miñ dahô lôkmala êñ haveɣ yam. ⁴⁷ Ma anyô môñ habitak anêñ pik ma anyô yaɣ haveɣ yam halêm

* 15:36: Jon 12:24 * 15:43: Plp 3:20-21 * 15:45: Stt 2:7

anêḡ malak leḡ aêḡ iyom. ⁴⁸ Aêḡ ba avômalô takatu ba êmô pik, êḡ ma anyô pik atu anêḡ. Ma avômalô malak leḡ ma êtôm anyô malak leḡ atu anêḡ. ⁴⁹ Alalô lêk awa leḡviḡkupik anyô pik anêḡ ma embeḡ yam ka tem najā anyô malak leḡ anêḡ liḡkupik aêḡ iyom.

⁵⁰ Aiyāḡ thêlô, yahanāḡ nena kupik lôk thalaleḡ atu ba hapalê tem miḡ êmô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ami. Ma nôḡm atu ba hapalê tem miḡ enja nôḡm atu ba tem miḡ epalê anêḡ loḡ ami. ⁵¹ *Nodaḡḡ! Ya tem yanaḡ abô loḡ kapô te êndêḡ môlô. Alalô sapêḡ tem miḡ nama ami ma leḡviḡkupik sapêḡ tem imbitak yaḡda. ⁵² Alalô tem nadaḡḡ abiḡ ali atu ba anêḡ daḡ anêḡ asêḡ ma kasana ma tem ḡê ḡama nimbiyô ma kupik palê mi ma alalô tem nambitak yaḡda. ⁵³ *Ma kupik palê êḡ imbuliv i esak kwêv yaḡ atu ba tem miḡ epalê ami. Ma kupik ḡama êḡ imbuliv i esak kwêv yaḡ atu ba tem miḡ ema ami. ⁵⁴ *Ma kupik palê êḡ havuliv i hathak kwêv yaḡ atu ba tem miḡ epalê ami lôk kupik ḡama havuliv i hathak kwêv yaḡ atu ba tem miḡ ema ami aêḡ iyom, êḡ ma abô atu ba bôk eto tem imbitak avanôḡ nena,

“Lôklokwaḡ lovak ba hatôkwêḡ ḡama.” *Aisaia 25:8*

⁵⁵ * “ḡama ma anêḡm lôklokwaḡ o lovak êsê?”

ḡama ma anêḡm siniḡ nuḡḡwik anyô vônô êsê?” Hosea 13:14

⁵⁶ * ḡama anêḡ siniḡ ma kambom lomaloma. Ma kambom hawa lôklokwaḡ hêk balabuḡ. ⁵⁷ Ba nanêḡm leḡḡḡmavi êndêḡ Wapômbêḡ! Yani hêv alalôaniḡ Anyô Bêḡ Yisu Kilisi atu ba hadum ba alalô athak lovak.

⁵⁸ Yenaḡ aiyāḡ lôkma anôḡ, môlô oyala nena udum Anyô Bêḡ anêḡ ku ba ku êḡ tem miḡ anôḡ mi ami. Mi. Ba

* 15:51: Mat 24:31; 1Te 4:15-17 * 15:53: 2Ko 5:4 * 15:54: Ais 25:8

* 15:55: Hos 13:14 * 15:56: Lom 7:13

intu numiņ lôklokwaņ ma miņ notak nômla ek êyôkwiņ môle ami. Ma nônem am dedauņ ek nundum Wapômbêņ anêņ ku êņ.

16

Pol hanaņ hathak da atu ni Jelusalem

¹ *Yahanaņ abô êntêk hathak da takatu ba tem môle nônem êndêņ Wapômbêņ anêņ avômalô matheņ. Nundum êtôm atu ba yahanaņ hadêņ avômalô êvhaiņ takatu ba êmô Galesia. ² Sonda lôkthô anêņ wak te mōņ ma vithêla atu ba ôpôm ma nômbi sam ni lodôņlodôņ ba notak valuseleņ da êndôk kolopak te ek imbitak bêņ anôņ ek yahayô ma da takêņ bôk usup yôv. ³ Ma nodam anyô doho ek yato kapyā te imbiņ ek injik i thô ek neja môle nim wapôm takêņ ba ini Jelusalem. ⁴ Injo. Tem yana mena mi la. Yaha ma tem ñê êņ nimbiņ ya ek yêlô ana.

Pol lahaviņ ni Kolin

⁵ *Tem yana Masedonia ba yamô wak doho vêm ka tem yasôk ek môle. ⁶⁻⁷ *Yahathôņ. Miņ yaleņhaviņ yaņgê môle ma yatak môle ketheņ ami. Yaleņhaviņ nena yamô imbiņ môle êtôm wak doho vêmam êtôm Anyô Bêņ anêņ lahaviņ. Ba intu beleņ simbak haviņ ba tem yamô imbiņ môle wak doho mena injo ek batu môle nônem ya sa ek loņ alêla takatu ba tem yana. ⁸⁻⁹ *Avômalô Epesus bêņ anôņ ethak êdô yenaņ ku. Ma doņtom loņôndê nindum ku ek nênem i sa lêk abyaņ ba intu tem yamô loņ êņ endeba Pentikos.

¹⁰ *Timoti hadum Anyô Bêņ anêņ ku hatôm ya. Ba intu yani hathôk ma môle noyabiņ am ek yani miņ êkô esak

* 16:1: Lom 15:25-26; 2Ko 8:1-9

* 16:5: Ap 19:21

* 16:6-7: Lom 15:24

* 16:8-9: Ap 19:8-10; 2Ko 2:12

* 16:10: 1Ko 4:17

môlô ami. Ma wak takatu ba hamô haviņ môlô ma noyabiņ yani mavi. ¹¹ *Ma miņ nôndô ek noja yani thô ami. Ma hatak môlô ma nônêm yani ni lôk lamavi ek batu endelêm êndêņ ya. Tem yayabiņ yani lôk iviyaņ takatu ba tem nêlêm nimbiņ yani.

¹² *Yahanaņ hathak alalôaniņ aiyaņ Apolo. Yahanaņ abô lôklokwaņ ek yani êsôk imbiņ iviyaņ doho ek nêgê môlô. Yani popabuk ek êsôk ma tem yani êsôk êndêņ wak alê atu ba yanida lahaviņ.

¹³ Nômô lêlê lôk nobaloņ êvhaviņ loņ. Numiņ lôklokwaņ êtôm anyô ñê. ¹⁴ Ma nundum nômkama lôkthô esak leņiņhaviņ iyom.

¹⁵ *Môlô oyala nena Stepanas lôk anêņ avômalô, thêlô ma avômalô êvhaviņ môņ hamô Akaia. Ma thêlô êv i dedaui ek êv avômalô mathêņ sa. Aiyaņ thêlô, yahêv abô lôklokwaņ hadêņ môlô ¹⁶ ek nômô avômalô takêņ lôk avômalô takatu ba ethak idum Wapômbêņ anêņ ku vibiņ. ¹⁷ Ya miņ yahamô haviņ môlô ami ba yaleņ hik ya bêņ anôņ. Ma doņtom Stepanas lo Potunatus ma Akaikus lêk êlêm ba intu yaleņ halôk biņ ¹⁸ lôk yaleņ mavi. Ma môlô aêņ iyom. Aêņ ba noja ñê anêņ aêņ thô êtôm ñê athêņ bêņ.

Abô anêņ day

¹⁹ *Avômalô êvhaviņ anêņ plovins Esia êv iniņ leņiņmavi hadêņ môlô. Akwila lo Plisila enaņ iniņ leņiņhaviņ anôņ hathak Anyô Bêņ anêņ athêņ lôk avômalô vi atu ba êv yeņ êmô thai iniņ unyak. ²⁰ ñê êvhaviņ lôkthô anêņ loņ êntêk êv iniņ leņiņmavi hadêņ môlô. Ma nokam am esak kobom yôhok mathêņ.

²¹ Ya Pol da yahato yaleņmavi êntêk hathak ya da yabaheņ.

* 16:11: 1Ti 4:12 * 16:12: 1Ko 3:6 * 16:15: 1Ko 1:16 * 16:19: Ap 18:2,18,26

²²* Anyôla miŋ lahaviŋ Anyô Bêŋ ami, vovaŋ tem êpôm yani. Ôlêm, Anyô Bêŋ.

²³ Anyô Bêŋ Yisu anêŋ wapôm êmô imbiŋ môlô.

²⁴ Yenaŋ yaleŋhaviŋ êmô imbiŋ môlô lôkthô esak Yisu Kilisi anêŋ athêŋ.

* 16:22: Gal 1:8-9; ALK 22:20

Wapômbênj Anêj Abô Matherj
The New Testament in the Malei-Hote Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Jun 2018 from source files dated 17 Apr 2018

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a